

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

 http://republika.pl/niva_bielastok
niva_bielastok@poczta.onet.pl
niva_bielastok@skrzynka.pl

№ 4 (2385) Год XLVII

Беласток 27 студзеня 2002 г.

Цана 2,00 зл.

Сустрэчы ў добрым напрамку

Аляксей МАРОЗ

У В Гайнаўскіх сустрэчах з праваслаўнай калядкай, якія 9 студзеня 2002 г. адбыліся ў Комплексе школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы, прыняло ўдзел 410 каляднікаў у 24 групах. Паколькі мерапрыемства адбывалася на трэці дзень Ражджаства Хрыстовага, усе каляднікі і іх апекуны атрымалі святочныя падарункі. Лаўрэаты конкурсу атрымалі грашовыя ўзнагароды і запрашэнне на Павятовы агліяд, які адбудзеца ў Гайнаўскім доме культуры.

Мерапрыемства арганізаванае белліцэм з дапамогай гайнаўскіх прыходаў і ГДК началося з малітваў і выступленняў дырэктара белліцэя Яўгена Сачко і вікарнага свяшчэнніка Свята-Троіцкага сабора пратаіерэя Славаміра Хвойкі. Затым выступілі тры групы дашкольнікаў з Самаўрадавых прадшколляў № 3 і 5, якімі апякуеца Вера Акачук. Камісія, у якую ўвайшлі Марыя Сцепанюк з белліцэя, Міраслава Дземянюк з сабора і Анна Саевіч з ГДК, уключыла ў лік лаўрэатаў мерапрыемства дашкольнікаў з філіяла СП № 5 і прызнала ім ўзнагароду старшыні Рады горада Гайнаўкі.

Пасля вядучыя мерапрыемства белліцэсты Аліція Леанюк і Цэзары Скепка запрашалі на сцену чарговых каляднікаў, якія спявалі па дзве калядкі. У гэтым годзе было многа калядак на беларускай мове, але спяваліся на рускай, украінскай, а каляднікі з белліцэя праспявалі па старальні на англійскай мове. Сярод дашкольнікаў самай папулярнай калядкай была „Раждество Хрыстовае”. Вучні паўтаралі калядкі „Учора звячора”, „Новая радасць стала”, „Бог ся раждае” і „Слава, слава Богу ў Небе”.

Камісія выдзеліла дзесяць раўнапраўных лаўрэатаў, якім былі ўручаны грашовыя ўзнагароды. У катэгорыі вучняў 1-3 класаў падставовых школ не прыдзялілі ўзнагароды, а сярод вучняў 4-6 класаў ўзнагароду парапіў св. Дзмітрыя атрымалі дзесяць з Падставовай школы № 6 у Гайнаўцы, якіх рыхтавалі настаўніцы Ева Чурак і Ева Галашэвіч, а ўзнагароду Павятовага аддзела БГКТ у Гайнаўцы атрымалі дзесяць, якія спявалі ў Дзіцячым хоры прыхода Нараджэння св. Іаана Хрысціцеля ў Гайнаўцы (апякуеца імі Віта Кацюбайла). У катэгорыі гімназістаў пераможцамі сталі вучні Гімназіі № 1 (апякун — Марыя Леўша), якія атрымалі ўзнагароду старасты Гайнаўскага павета. Другую раўнапраўную ўзнагароду атрымалі

[працяг ↗ 5]

Mihail Шульскі распазнае сябе на здымку.

Якуб Смольскі, сведка былога

Міра Лукша

Вёска Лука перасталі існаваць, хоць вялікая яе частка засталася на беразе Нарвы, калі тая рака разлілася ў Семяноўскую вадасховішча. Гэта была палова вясімдзесятых гадоў. І з-пад адпłyваючай вады паказваеца тая рэштка былога — падгнітая дрэвы, голле, зрубы студняў. Людзі пакінулі вёску, разбрыйліся па свеце. Хто — амаль насупраць — у Новай Луцэ, у бандарскім блёкавішчы, у Беластоку (найбольш у мірараёне Пяста) і далей. Іншыя — пад бярозкамі на ляўкоўскім могільніку, як адказала калісці на пытанніе, куды яна пойдзе, Параска Кардаш Войчеху Кавальчуку, этнографу.

Для спадара Кавальчука Лука гэта было першае даследаванне месца, калі разам з захавальніцай Галінай Якубоўскай, кіраўніком экспедыцыі ў 1978 годзе сюды прыбылі. Якуб Смольскі не жыў ужо ад 1970 года. Увайшлі ва ўдовін дом: на сцяне пакоя Аляксандры Смольскай вісіў экран-карціна, фатографічны штатуў быў кветнікам з папарацю; у куфэрку трymала ўдава, старанна паскладваныя, негатывы і іншыя фатаграфічныя аксесуары. Разам з рахункамі за дарагі аўктыўны Цэйса, якія выпісваў быў яе муж, кравец і фатограф. Цяжка было ёй расстацца з усім гэтым, але пасля перадала мужаў скарб у музей. Ды шмат чаго прапала. Калі разбіralі хату Смольскіх, з-пад шчытуў пасыпаліся шкліны — Якуб Смольскі рабіў здымкі не толькі „пяцімінуткай”, пасля якіх засталіся папяровыя негатывы. Значыць, зрабіў здымкай не тысячу (на столькі было ў яго рахункаў на паперу і хіміката для прайўляння ў своеасаблівым „полароідзе”), а рабіў здымкі і іншай тэхнікай. На жаль,

засталіся негатывы 200 здымкаў, а тых, шкляных, ніколі не ўбачым ні на выстаўцы ў беластоцкай ратушы, ні ў рытаваным фотаальбоме, ні нідзе. Яшчэ раз прапала ўвекавечанае ды недагледжанае.

Якуб Смольскі быў у ваколіцы адзіным фатографам. На жыщё гэты кульгавы, бяздзетны, досьцік адукаваны чалавек (школа ў Свіслачы або ў Ваўкаўску) зарабляў шыццём адзення — зусім модных касцюмаў. А фатаграфія гэта было не толькі яго хобі — зарабляў ён някепска, бо, напрыклад, на фэсце ў Ялоўцы, Ляўкове ці Нараўцы абароты меў такія, што прывозіў грошы на дзве каровы. А здымак кліент атрымліваў зараз жа амаль пасля „пстрычка” — у скрынцы апарата адразу ён прайўляўся тальбатыным спосабам. Звычайна кліенты самі прыбываўт у Луку, святочна апранутыя. Калі не мелі ў што адпаведнае адзеца, фатограф пазычваў са свае шафы акуратны касцюм, апранаў кліента і стылізаваў. А, можа, мода была настолькі падобная?.. На здымках можна пазнаць касцюмы. Трапляліся, аднак, кліенты без ботаў, што відаць асабліва на пахавальных здымках. Лучане фатаграфаваліся і цэльмі сем'ямі, тады стылізаваў іх адмыслова — у цэнтры садавіў бацьку, каля маткі — дачку. Крыху спалоханых малечай — на калені бацькоў, старэйшых — спераду і дастойна пазаваныя ў вянок сем'і застылі навекі ў сваёй радаслоўнай, з сур'ёзнымі мінамі на ўтрачыстых тварах. На жаль, не ведаем часта, хто яны сёння. Таму яшчэ раз трэба склінучы жывых лучан, каб пазналі на здымках сябе, сваёякоў, знаёмых. Дарастаючая моладзь здымалася разам з сябрамі і машынамі

[працяг ↗ 4]

Без Дзеда Мароза

☞ 2

Больш за тысячу святочных пачак завезла на Гродзеншчыну Таварыства дапамогі „Рубеж” з Беластока. Вартасць аднае пачкі перавышала сто золотых. Дары ахвяравалі жыхары Беластока і Лодзі ды фірмы з Падляшскага ваяводства. Рыхтавалі іх некалькі месцаў пятнаццаць чалавек.

Год Белавежскай пушчы

☞ 3

У 1921 годзе ўзнікла лясніцтва „Западнік”, якое дало пачатак Белавежскому нацыянальному парку. У 1932 годзе згаданае лясніцтва перайменавалася ў Нацыянальны парк у Белавежы і існавала да 1939 года. У 1947 годзе аднаўляе дзейнасць Белавежскі нацыянальны парк. У 1977 годзе ЮНЕСКА прызнае парк Біясферным запаведнікам...

Кузня беларускай інтэлігенцыі

☞ 4

Інстытут беларускай культуры на пачатку 1922 г. стваралі вучоныя, якія ў бурлівіх перыяд 1917-1920 гадоў уключыліся ў палітычную дзейнасць. Сярод заснавальнікаў былі Язэп Дыла, Зміцер Жылуновіч, Яўфім Карскі, Уладзімір Пічэт, Сцяпан Некрашэвіч, Якуб Колас, Янка Купала.

Космас мамуль і бабуль

☞ 8

Наведвалінікі быццам уляцелі ў касмічную дзіру і большасць з іх на даўжэйшы час затрымлівалася з магічным захапленнем у куточку з ручнікамі, самымі рознымі па каларыстыцы і даўжыні. Сярод іх ёсьць уціральнікі, на божкі, аброкнікі, будзённікі. Паміж іх стаіць іконка. На шмат якіх вышыты раслінныя матывы.

Адны сярод сваіх

☞ 9

У нас, у Страблі, ёсьць касцёл, а таксама адноўлены палац. Хутка будзе прыватны рэстаран. А мы ў царкву вымушаны ехаць цягніком аж у Райск, ад станцыі ісці далёка, але нікто нічога не мае да таго, што мы святкуем па-свойму. Сумна аднак, што мы тады ў Страблі адны сярод сваіх суседзяў і знаёмых.

З Бандароў пад Монтэ- Касіна

☞ 10

Дачка Дзмітрыя Казберука жыве ў Беластоку і часта расказвае сваім сынам пра ваенныя подзвігі дзеда, паказвае ім памяткі — старыя фатаграфіі і ваенныя ўзганароды. Маруся традыцыйна ў агародчыку вырошчвае чырвоныя макі, якія цвілі і ў маі 1944 г., калі ейны бацька ў складзе 2 корпуса працівіў кроў у баях за Монтэ-Касіна.

Беларусь — беларусы

Без Дзеда Мароза

Больш за тысячу святочных пачак завезла на Гродзеншчыну Таварыства дапамоги „Рубеж” з Беластока. Вартасць аднае пачкі перавышала сто золотых. Дары ахвяравалі жыхары Беластока і Лодзі ды фірмы з Падляшскага ваяводства. Рыхтавалі іх некалькі месяцаў пятнаццаць чалавек.

Падарункі атрымалі дзеци з Сярэднай школы № 2 у Свіслачы, якія вывучаюць польскую мову, члены польскага хору ў гэтым мястечку, усе вучні настаўнікі школы ў Сапоцкіне, гадунцы Дзіцячага дома ў Парэччы ды жыхары вёскі Калеты, з якой паходзіць некалькі сяброў Таварыства „Рубеж”. Дарэчы, сама таварыства ўзнікла ў 1994 годзе як камітэт пабудовы касцёла ў Калетах, на месцы колішняй капліцы КОПУ (Корпусу аховы памежжа). Убачыўшы беднае жыццё сваіх колішніх суседзяў, камітэт рашыў не распушкацца, а працягваць несці дапамогу патрабуючым на ўсходзе. З тae пары таварыства кожны год некалькі разоў адпраўляеца з падарункамі ў Беларусь, Украіну, Літву ці Латвію.

Стараемся па меры нашых сіл польскіх магчымасцей даехаць да найбольш патрабуючых, — кажа старшыня „Рубежа” Юзаф Кулікоўскі. — Ведаем аднак, што наша дапамога гэта кропля ў моры патрэб.

Хаця ніхто не пытается абраўаных пра метрыку, дапамога трапляе першаперш у польскія асяродкі, а арганізатары выездаў за адну з мэтаў ставяць падтрымку польскай нацыянальнай свядомасці на даўніх „крэсах” Рэчы

Паспалітай. У час апошняга, у днях 12 і 13 студзеня, праваднікамі былі польскі консул у Гродне Рэніслай Вальтэр і старшыня Саюза палякаў у Беларусі Тадэуш Кручкоўскі. Гаворачы пра разультаты такіх акцый, консул прывёў прыклад ўсходняй Літвы:

— У раёны, куды завезлі з Польшчы падарункі, на парламенцкіх выбарах прамаглі польскія кандыдаты.

— Госці з Польшчы нам вельмі дарагія, — кажа Вераніка Шота, старшыня Свіслацкага аддзела Саюза палякаў Беларусі, — бо з іх прыездам адчуваем, што мы не адны тут, што пра нас памятаюць, што гатовы нам дапамагчы. А дзеци атрымалі многа радасці ў святочны калядны і навагодні час.

Хлопчык са Свіслачы, які іграў Ірада ў батлейцы, сказаў, што калейка будзе для яго памяткай на ўсё жыццё. Аддасцьце яе калісці сваім дзецям, а іх саміх, вядома, пашле ў польскую школу.

* * *

Я не прыхільнік параўнанняў становішчаў нацыянальных меншасцей у розных краінах. Не заўсёды вядуць яны да правільных высноў. Але паколькі Тадэуш Кручкоўскі ўвесь час падкрэсліваў, што беларусам у Польшчы лепш чымсьці палякам у Беларусі, бо дбае пра нас польская дзяржава, а пра іх беларуская не, дык я адзначу адзін факт. Той, хто ў Польшчы хоча быць беларусам, не можа разлічваць на ніякага Дзеда Мароза. З аднаго боку шакада, але з другога — *Bialoruś to nie jest sprawa dla mieszkańców*.

Мікола ВАЎРАНЮК

**UNIWERSYTET
MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
w LUBLINIE**
Ogłosza nabór słuchaczy na
roczne
PODYPLOMOWE STUDIA

FILOLOGII ROSYJSKIEJ

Termin składania dokumentów upływa dnia 10 lutego 2002 r.
rozpoczęcie zajęć przewiduje się w lutym 2002 r.
Zajęcia prowadzone są systemem zaocznym.
Studia są odpłatne, czesne płatne w dwóch ratach.

Informacje: Instytut Filologii Słowiańskiej, tel. (081) 537-53-78
e-mail: dstudiow@ramzes.umcs.lublin.pl

Сакратару Праўлення БКТ „Хатка” Міхасю Куптэлю
словы шчырага спачування з прычыны напаткаўшага Яго гора
— смерці Маці —
выказываюць сябры Беларускага культурнага таварыства
„Хатка” з Гданьска.

Нашаму карэспандэнту, спадару Міхасю Куптэлю
словы шчырага спачування з прычыны напаткаўшага Яго гора
— смерці Маці —
выказвае рэдакцыйны калектыв „Нівы”.

З беларускага друку

Пра тое ды сёе

Перспектывы

Палата прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі адбрыла праграму дзеянняў урада па ажыццяўленні мер, накіраваных на сацыяльна-еканамічнае развіццё краіны на 2001-2005 гады. У прадмове да праграмы ўказаны „болевыя кропкі”, якія будуть знаходзіцца ў цэнтры ўвагі ўрада: нізкая рэнтабельнасць, вялікая колькасць стратных прадпрыемстваў, асабліва ў аграрным сектары, высокія памеры неплацяжоў, перш за ёсць за энергарэсурсы, высокі ўзровень выдаткаў вытворчасці і недастатковая канкурэнтаздольнасць айчынных вытворцаў тавараў і паслуг; павольнае развіццё прадпрымальніцтва сектара эканомікі, асабліва сярэдняга і малога бізнесу; абмежаванасць інвестыцыйных і інавацыйных магчымасцей, тэхнічнае і тэхналагічнае адставанне многіх вытворчасцей, высокі ўзровень спажывецкіх цэн і дыспрапорцы ў сістэме цэнаўтварэння; дэпапуляцыяныя працэсы, неабходнасць пераадolenня наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС.

Беларусіка

У выдавецстве „Беларускі кнігазбор” выйшаў у свет зборнік матэрыялаў III Міжнароднага кангрэса беларусістай „Беларуская культура ў дыялогу цывілізацый”, першая сесія якога праходзіла ў маі, а другая — у снежні 2000 года. Зборнік мае агульную назыву „Нацы-

янальныя пытанні”. Змяшчае даклады аўтарытэтных аўтараў па праблемах этнагенезу, самабытнасці, стэрэотыпах і ментальнасці беларусаў, даследаванні гісторыі дзяржаўнасці і дзяржаўных зносін Беларусі.

Лясныя жыхары

Зараз у лясах Нацыянальнага парку „Белавежская пушча” жывуць 250 зуброў, 750 кабаноў, некалькі тысяч ласоў і аленяў. Колькасць жывёл у запаведніку неабходна рэгуляваць. Залішняя колькасць насельнікаў пушчы можа прывесці да пашкоджання расліннасці, у тым ліку і зікнення яе рэдкіх відаў. Таму праводзіцца адлюў і перасяленне маладых асобін у іншыя лясныя масівы краіны і за межы. Штогод адсяляюць па тры-пяць зуброў. Адстрэльваюць толькі пры пацвярджэнні смяротных захворванняў жывёлы.

Гандаль людзьмі

У апошні час Беларусь апынулася ў сферы інтэрэсаў міжнародных крымінальных груповак, якія займаюцца гандлем людзьмі і іх сексуальнай эксплуатацыяй. Беларускіх жанчын вызываюць у Расію, Германію, Польшчу, Чехію, Турцыю, Грэцыю, Ізраіль. Адтоль ужо дэпартаваны 102 беларускіх жанчын. Але толькі нязначная колькасць жанчын звяртаецца ў праваахоўчыя органы па фактах крымінальных дзеянняў у дачыненні да іх. Многія баяца пра следавання вярбоўшчыкай.

Вычытаў Рыгор Лясун

Ці будзе школа імя Лукашэнкі?

Вучні Пескаўскага сельсавета Лідскага раёна звярнуліся з лістом да Аляксандра Лукашэнкі з тым, каб ён дабудаваў для іх школу.

Сярэдняя школа ў вёсцы Пескаўцы будзе ўжо каля дзесяці гадоў. Відавочна, што гэты даўгабуд ніхто не збіраецца канчаць, паколькі на гэта не стае грошай. Апошнія гады будоўля наогул спынена. Тут ужо адбываецца адваротны працэс — будынак патроху пачынае разбурацца. Вось і вырашылі вучні напісаць ліст А. Лукашэнку з тым, каб ён ім дапамог дабудаваць школу, паколькі надакучыла дзесяці з розных вёсак хадзіць па 5-7 кіламетраў пешшу

з тым, каб атрымаць сярэднюю адукацию. Каб задобрыць презідэнта, дзеци ў сваім лісце абяцаюць яму, што калі той хутка дапаможа дабудаваць ім школу, назавуць яе імем Лукашэнкі. Ужо дакладна вядома, што гэты ліст перададзены непасрэдна ў руکі А. Лукашэнку дэпутатам ад Лідскай сельскай выбарчай акругі Міхаілам Ардой. Цікава толькі, ці дапаможа Лукашэнка дзесяцям, сярод якіх шмат перасяленцаў з Чарнобыльскай зоны, і ўнukaў Літічанскіх партызанаў? Пажывем — пабачым.

С. Валошка

Біржа інфармацыі,
№ 205 ад 17.01.2002 г.

Беларускага пытання не будзе

Палітычны камітэт Парламенцкай асамбліі Савета Еўропы (ПАСЕ) не плаўніе абмеркавання беларускага пытання падчас парламенцкай сесіі ў Страсбургу, якая пройдзе з 21 па 26 студзеня.

Пасля таго, як у студзені 1997 года бюро ПАСЕ прыпыніла дзеянне для Беларусі статусу „спецыяльнага запрошанага”, Палітычны камітэт ПАСЕ пачынаючы з 1998 года штогод арганізуваў аблеркаванне сітуацыі ў Беларусі. Апошнім разам такое мерапрыемства

прайшло ў Страсбургу ў студзені 2001 года. Першапачаткова планавалася, што і цяпер Палітычны камітэт арганізуе такія слуханні. У лістападзе 2001 года на выязным пасяджэнні Палітычнага камітэта ў Вільні вырашылі накіраваць у Беларусь спецыяльную дэлегацыю, якая б ацаніла сітуацыю ў краіне і выказала сваё меркаванне на страсбургскіх слуханнях. Аднак гэта дэлегацыя Мінск так і не наведала.

Наша Свабода, 18.01.2002 г.

Мірскія не забываюць Мір

Карціну княгіні Надзеі Святаполк-Мірской „Зімовы пейзаж” перадала ў дар Мірскаму замку Марыя Святаполк-Мірская, прадстаўніца старадаўняга беларускага роду Святаполк-Мірскіх, якая жыве ў Лондане. Мірскі замак некалі валодалі яе продкі.

Як паведаміла прэсавая служба беларускага МЗС, карціна была перададзена амбасадару Беларусі ў Вялікабрытаніі

Валерью Садоху. Тэма палатна наўсянная ўспамінамі пра дзіцячыя гады, якія княгіня правяла ў Міры. Марыя Святаполк-Мірская выказала пажаданне, каб карціна яе маці была размешчана ў адной з залаў знакамітага беларускага замка. Найбліжэйшым часам, паведамляе прэс-служба, карціна будзе адпраўлена з Лондана ў Беларусь.

Пагоня, 17.01.2002 г.

Куцца пачалася ад просвіры, якою дзеда і яго сыноў частавала баба.

Гімназістам асабліва пасмакаваў грыбыні борич.

Куцца ў школе

Вучні першага класа Гімназіі ў Чыжах разам з бацькамі і настаўнікамі 4 студзеня 2002 года (22 снежня па старым стылю) арганізавалі Куццу, на якую запрасілі прадстаўнікоў мясцовых улад і калектуў „Чыжавяне”.

Калі госці і гаспадары селі за багата застаўленыя поснай ядой сталь, дырэктар Падставовай школы і Гімназіі Міраслаў Пяткевіч падзякаў вучням і іх бацькам за падрыхтаванне вячэры і прывітаў гасцей, сярод якіх былі свяшчэннікі Чыжоўскага прыхода: айцец Іаан Раманчук і айцец Марк Якімюк, войт Чыжоўскай гміны Рыгор Мацкевич, намеснік войта Марыя Вашкевіч і дырэктар Падставовай школы ў Клеціках Ян Лабузінскі.

— Сустрэліся мы другі раз [першы раз год таму — А. М.], каб паказаць, як выглядае каляндная вячэра — Куцца, яку наладжвалі нашы продкі перад Раждествою Христовым, — заявіла настаўніца беларускай мовы Вера Фларчук, распачынаючы паказ мясцовага абраду.

Неўзабаве за пусты стол пад іконай Нараджэння Христовага і побач багата ўпрыгожанай ёлкі селі дзед з двумя

сынамі. Баба з нявесткай заславі стол белым абрусам, палажыўши пад яго сена, і пачалі ставіць на стол раней падрыхтаваныя стравы. Пад упрыгожаную белым ручніком ікону падлажылі сена, а ў куток паставілі снапок збожжа. „Чыжавяне” і старэйшыя гімназісты, якія зайшлі ў хату, заспявалі калядкі і таксама селі за стол. Куцца пачалася ад малітваў і просвіры. Пасля сабраныя елі боршч з грыбамі, рыбныя стравы, селядцы, варэнікі, наліскі з капустай і грыбамі, пілі шчолак з груш і мёд, прытым спявалі калядкі. Апрача беларускамоўных можна было пачуць вядомыя ў Чыжах „Неба і зямля”, „У стране іудзейскай” і „Нова радасць стала”. Настаўніца Вера Фларчук расказала пра падрыхтоўку да Куцці ў мінулым, а вучні за асобным столом паказвалі як даўней у Чыжах вячэралі перад Раждествою. Апошнімі каляддавалі наймалодшыя, якіх таксама запрасілі за стол. У час вячэры вучні атрымалі падарункі з-пад ёлкі.

— Куццу арганізуем у рамках адукцыйнай сцежкі аб нашым рэгіёне, якую рэалізуем у першым класе Гімна-

зі. Спачатку вучыліся мы аб святочным абраду на ўроках, а пасля пачалі рыхтавацца да вячэры. Пасля мінулагодняй Куцци аказалася, што і бацькі не ведалі ўсіх святочных абрадаў, — сказала Анна Лаеўская, настаўніца беларускай мовы, якая разам з Верай Фларчук кіравалі падрыхтоўкай мерапрыемства.

Прысутным спадабаліся прыгожыя беларускія святочныя ўборы і адваж-

ныя гімназісты. Куцца была арганізавана дзякуючы працы вучняў першага класа Гімназіі, іх бацькоў, настаўнікаў і фінансавай дапамозе гмінных улад. У Падставовай школе і Гімназіі ў Чыжах каля 80% вучняў ходзіць на ўрокі беларускай мовы, на якіх вучацца розным мясцовым абрадам.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Пасля каляддавання „Чыжавяне” запрасілі за стол

Год Белавежскай пушчы

Урачыстае пасяджэнне Навуковай рады Белавежскага нацыянальнага парку, якое 28 снежня 2001 года адбылося ў Белавежы, было прымеркаванае да восьмідзесяцігадовага юбілею парку. Старшыня Рады, прафесар Януш Фалінскі, аўясціў 2002 год — годам Белавежскай пушчы. На працягу года будуць арганізаваны навуковыя канферэнцыі, выстаўкі, агляды прыродазнаўчых фільмаў і шматлікія культурныя мерапрыемствы.

Дырэктар Белавежскага нацыянальнага парку Чэслай Аколаў расказаў аб гісторыі парку, а прафесар Ян Фалінскі — аб ахове ў ім прыроды і планах пашырэння яго тэрыторыі на ўсю пушчу. Присутнай на пасяджэнні міністр аховы асяроддзя і галоўны захавальнік прыроды Ева Сыманідэс заявіла, што нельга зараз разлічваць на павелічэнне тэрыторыі Белавежскага нацыянальнага парку і адзначыла, што размовы з Генеральнай дырэкцыяй Дзяржаўных лясоў ідуць у напрамку павелічэння тэрыторый запаведнікаў. Плануецца стварыць новыя запа-

веднікі ў надлясніцтвах Белавежа, Гайнаўка і Броўск — на тэрыторыях, дзе растуць натуральныя лясы, а іх велічыня будзе залежаць ад фінансавых сродкаў перададзеных падляшскім ваяводам. Плануецца адыхад ад лясной гаспадаркі настаўленай на прыбытковасць, не будзе цалкавітай высечкі лісоў, а леснікі будуць захоўваць старыя дрэвы і насаджваць такія гатункі дрэў, якія раслі ў натуральным лесе. Міністр заявіла яшчэ, што ў справе характару аховы пушчы будуць весціся кансультацыі з мясцовыми самаўрадамі.

— Мы ўжо ў Еўропе. Нядайна дыпламаты з Сусветнай уніі аховы прыроды пацвердзілі, што парк добра ахоўвае прыроду. Горш са сродкамі на іншыя дзялянкі: адукациі, турызм і інфармацыйную дзейнасць. У 2002 годзе будзе на 3% менш сродкаў чым у мінультым годзе, не ўлічваючы інфляцыі. Ужо трэці год запар у нас менш сродкаў на выдаткі, — сказаў дырэктар БНП Чэслай Аколаў. — Год 2002 аўвяшчаем годам Белавежскай пушчы тыму, што парк нельга аддзяліць ад пуш-

У 1929 годзе ў Белавежскую пушчу вярнуліся два першыя зубры.

чы. Хочам паказаць поспехі, дасягнутыя на працягу восьмідзесяцігадовага існавання парку.

У 1921 годзе ўзнікла лясніцтва „Запаведнік”, якое дало пачатак Белавежскому нацыянальному парку. У 1932 годзе згадане лясніцтва перайменавалася ў Нацыянальны парк у Белавежы і існавала да 1939 года. У 1947 годзе аднаўляе дзейнасць Белавежскі нацыянальны парк. У 1977 годзе ЮНЕСКА прызнае парк Біясферным запаведнікам, а ў 1979 годзе заносіць яго ў Сусветны спіс спадчыны чалавечества. У 1997 годзе БНП як першы з польскіх паркаў вылучаны быў Дыпломам Еўропы. У 1921 годзе запаведнік налічваў 4 595 гектараў лесу, сёння БНП займае 10 502 гектары. У БНП расце 1 580 дрэў, якія лічачца помнікамі прыроды.

Аляксей МАРОЗ

Узрушаныя лучане шматлюдна прыбылі на сустрэчу.

Якуб Смольскі, сведка былога

[1 ♂ працяг]

— ёсь такі цудоўны здымак, дзе пяцёх юнакоў увекавечыліся са сваімі ганарліві паставленымі перад сабою роварамі званымі „козамі” (руль адвернуты „рагамі” ўперад). Дзяўчата — з галінкамі бэзу, папараці, букетамі кветак. Смольскі рабіў здымкі пры дзённым, натураным асвятленні. Толькі два здымкі былі выкананы ў інтэр’еры — у ляўкоўской царкве ды пасмертны здымак маші фатографа Юстыны. На сцяне дома ў „атэлье пад адкрытым небам” вешаў свой славуты экран з палацавага гароднім відам, пазіраваў на лаве ці столах прыбылыя асобы. Канструкцыя апарата не дазваляла рабіць здымкі ў руху. Ёсьць, здаецца, толькі адзін здымак, не пазіраваны — Геніка Смольскага з коцікам на сцежцы. Хлопчык, босенькі, таропіца ў вока аб’ектыва, а коцік, можа, і выпадкова трапіўшы сюды, у той момант зварухнуўся — і выглядае ён неяк прывідна. Але засталося пару рэпартажных здымкаў лучан пры працы — плытагонаны на Нарве (ззаду — панарама Лукі з лазнямі на загуменнях), ёсьць здымкі з рамонту дому, заворванне лугу ў Ляўкове, школьнага і палітычнага ўрачыстасці, кравецкі варштат фатографа. Шмат засталося паштартных здымкаў.

Фатаграфіі Якуба Смольскага — сведкі гісторыі. Моды, абраду, сямейнага жыцця. Таксама ўспамін пра яго самога. Нарадзіўся ён у 1895 годзе ў сям’і Канстанціна і Юстыны Лаўнічанкі. У 1915-1922 гг. прафесійна вывучаў у бежанстве пад Ташкентам. Там ажаніўся з лучанкай Аляксандрай Стоцкай. Фа-

таграфія заняўся ў трыццатыя гады. Спачатку фатографаваў „пяцімінуткай”, пасля савецкім мяшковым фотапаратаў (прапалі якраз шкляныя пласцінкі і плёнкі з таго часу). Чалавек быў ён цікавы, ахвярны. Дарыў ён людзям спагаду, параду (пісаў людзям заявы і просьбы ва ўстановы). Цікавіўся наўнікамі ў тэхніцы, падзеямі. Карэспандаваў з рознымі газетамі.

Шмат людзей прыйшло на акдрыцё выстаўкі ў Падляшскі музей (ратуша) у Беластоку 11 студзеня. Паявілася радніца, суседзі, і ўесь „свет” Беластока. Лучане распазнавалі сваіх на здымках. Будзе выдавацца фотаальбом Якуба Смольскага, і трэба мець надзею, што будуць распазнаны асобы ўвекавечаныя на гэтых гісторычных здымках.

Міра Лукша
Фота Міры Лукшы

На здымку — музэй спадарыні Гені Смольскай Яўген.

Вачыма палітика

Кухня (ня)польская

Жывучы на Беласточыне мне нашмат радасней, чым было б, скажам, у такой Варшаве. Тут больш святочна і не скажу, што посна. Толькі ад 24 снежня да 14 студзеня святкаваў я дзевяць дзён, не ўлічваючи хімічных вынікаў таго святкавання. Так, вось, на тыя тры тыдні, два мінулі мне ў атмасферы ўзнёслай і вясёлай, прычым з того часу я большасць часу правёў у кухні з таўшчэрным таміском, выдадзеным у 1965 годзе „Kuchnia polska”. Гэты дапаможнік-кухарская кніга засталася мне ад бабулі. Указанні на пра- масленых лістах ператвараў я на стравы. Так выйшлі мне хрусты, а раней пірагі з грыбамі і капустай, боршч з грыбоў

і адвараных буракоў, і, урэшце, анектаваная „Кухня польскай” — куцця, китія, званая для непазнакі „пшаніцай з макам і мёдам”, схаваная паміж „аўсянымі хлапкамі з яблыкамі і смятанай” а і „пухавай кашкай з ванільным соусам”.

Паміж новым і старым Новым годам выйшлі мне, таксама паводле „Польскай кухні” — bliny! Хоць ведаю, што да масленіцы далёкая, снежная дарога. Загібалася мне яшчэ кулябяка, хоць цяжка сказаць, каб польская ізба была „слайна не кутамі, а печанымі пірагамі”. У той час, працуячы над цестам пад (ня)польскія бліны і кулябяку, слухаў я сеймавую дыскусію пра рэферэндум над уваходам на-

Кузня беларускай інтэлігенцыі

Некаторыя беластоцка-варшаўскія вучоныя публічна часам заяўляюць, што гісторыя Беларусі пачалася з каstryчніцкай рэвалюцыі. Веды пра Беларусь нават сярод тых, якія называюць сябе беларусазнаўцамі, часам абмяжоўваюцца да савецкіх прапагандысткіх лозунгаў або міфалогіі з польскіх падручнікаў па гісторыі.

Быў у навейшай гісторыі беларусаў кароткі перыяд, калі ва ўсходнія частцы краіны грамадству створаны былі ўмовы для азnamлення са сваёй духоўнай і матэрыяльнай спадчынай. Усё гэта адбывалася пад бальшавіцкім панаваннем, у першых гадах існавання Савецкай Беларусі. У дваццатых гадах мінулага стагоддзя на беларускай мове прамаўлялі не толькі акцёры ў тэатрах, але таксама настаўнікі ў школах, а нават камуністычныя дзеячы падчас партыйных сходаў. Створаныя савецкімі ўладамі Беларускі дзяржаўны універсітэт і Інстытут беларускай культуры вельмі хутка паспрыялі ўзнікненню нацыянальнай інтэлігенцыі.

Інбелкульт, якога вясімідзеята гадавіна з дня заснавання мінае 30 студзеня, пасля шасці гадоў існавання быў ператвораны ў Беларускую акадэмію навук. Люд, які на працы шматвяковага прафесійнага ў польскай і расійскай імперыях патраціў свае эліты, патрабаваў людзей для нацыянальнага будаўніцтва. Бальшавікі падаравалі беларусам амаль дзесяць гадоў, падчас якіх узніклі структуры нацыянальнага грамадства. Наступныя дзесяць гадоў патрабавалі яны, каб ліквідаваць усіх стваральнікаў беларускай культуры, навукі і нацыянальнай думкі. Не змаглі аднак змішыць ідэй — вынікаў працы беларускай інтэлігенцыі.

Інстытут беларускай культуры на пачатку 1922 г. ствараў вучоныя, якія ў бурлівы перыяд 1917-1920 гадоў уключыліся ў палітычную дзеянасць, будавалі беларускі дзяржаўныя, грамадскія і палітычныя структуры. Сярод заснавальнікаў былі Язэп Дыла, Зміцер Жылуновіч, Яўфім Карскі, Уладзімір Пічэта, Сцяпан Некрашэвіч, Якуб Колас, Янка Купала. Гэтых людзей спалучала перакананне, што для існавання нацыі неабходны цэнтры інтэлектуальнай працы. Спачатку Інстытут меў толькі дзве секцыі — гуманітарных і прыродазнаўчых навук, але першы год, з-за недахопу сродкаў, працавала толькі гуманітарная секцыя. Першае, над чым вымушаны былі канцэнтраціўна вучоныя, гэта было стварэнне слоўніка беларускай мовы і апрацаванне тэрміналогіі неабходнай у навуковым і дзяржаўным жыцці. У 1924 г. працавалі ўжо секцыі,

якія займаліся дыялектамі беларускай мовы, стварэннем бібліяграфіі, даследаваннем гісторыі мастацтва, літаратуры і палітычнай мінушчыны краіны. Вучоныя вярталі з забыцця замоўчаныя факты, творы культуры, імёны людзей, якімі ганарыща маглі ўсе беларусы.

Штодзённа жыццё патрабавала таксама юрыстаў, эканамістаў, настаўнікаў, лекараў і іншых спецыялістаў. Таму пры канцы 1924 г. былі выдзелены сродкі на стварэнне чарговых секцый: медыка-ветэрынарнай, права, педагогікі, сацыяльна-еканамічнай, геаграфіі і этнографіі. Дваццаць працэнтаў насельніцтва Савецкай Беларусі складалі тады грамадзяне небеларускай нацыянальнасці. Для іх патрабу 1925-1926 гадах былі арганізаваныя ўрэйская, польская, літоўская і латышская кафедры. З 1924 г. Інстытут узначальваў вядомы дзяржаўны дзеяч, вучоны, аўтар прац па гісторіі Беларусі Усевалад Ігнатоўскі. У гэтым установе працавала тагачасная інтэлектуальная эліта Савецкай Беларусі, таксама стваральнікі Беларускай Народнай Рэспублікі, якія поўнасцю адабраў бальшавіцкую палітыку. Вацлаў Ластоўскі, былы прэм'ер-міністр урада БНР, з 1927 г. быў сакратаром Інстытута, Аркадзь Смоліч кіраваў аддзелам прыроды і гаспадаркі. Большаясць супрацоўнікаў Інстытута вяла заняткі са студэнтамі ў Беларускім дзяржаўным універсітэце.

Беларускія патрыёты, якія кіравалі Інстытутам, у другім палове дваццатых гадоў падтрымоўвалі перш за ўсё развіццё гісторычных навук. Стан сядомасці грамадства і іх асабістасці дасведчанне як палітыкаў падказвалі, што менавіта ў гэтым напрамку павінна ісці даследчыцкая і выдавецкая дзеянасць. Як бы інтуітыўна пачалі падтрымоўваць развіццё структур па вывучэнні гісторыі. Пры канцы 1928 г. працавалі кафедры гісторыі Беларусі, усагульнай гісторыі, гісторыі беларускага права, гісторыі Заходніяй Беларусі, гісторыі гарадоў Беларусі і археалогіі.

Інстытут стварыў фундаменты беларускай навукі. Пераўтвораны 1 студзеня 1929 г. у Акадэмію Навук БССР, працаваў саўюз дзеянасць яшчэ толькі два гады. У 1931 г. большасць стваральнікаў Інстытута сядзела ўжо ў турмах і канцлагерах. У Акадэміі ў трыццатыя гады стваралася ўжо савецкая навука, у тым і савецкая гісторыяграфія, якая паспрыяла ўзнікненню інтэлігенцікага люмпенпралетарыяту. Паслядоўнасці тых змен відавочныя па сённяшні дзень.

Яўген Мірановіч

шае краіны ў Еўрасаюз. Рукі застылі мнё ў цесце на хвіліну, калі на tryбуну выйшаў Анджэй Лепэр. Зной сыпануў лікамі, якія мелі даказаць, што ў Еўрасаюзе нам не будзе лепш. Адкуль тыя лікі? Лідер „Самаабароны” ведае сам адзін.

Я адставіў цеста на хвіліну. Сягнуў да „Кухні польскай”, каб праверыць, колькі масла трэба дакінуць у кулябяку. Тым часам кніга раскрылася на раздзеле „Мыццё і гігіена посуду”. Мае вочы натрапілі на такую, вось, павучальную інфармацыю: „На талерках старанна памытых і зараз жа асушеных вельмі чистай сцірачкай застаецца толькі 67 бактэрый на даследаванай плоскасці, а на талерках без выцірання было аж 7 292 бактэрый”. І зараз жа пасля: „У 20 гадзін пасля выцірання талерак мелі яны на сабе 99 бактэрый, а талеркі ніявышертыя (вядома, вельмі чистай ануцкай — М.

X..) аж 58 987 бактэрый”. Вельмі кранулі мяне гэтыя дэтэктыўныя даследаванні ліку бактэрый на падвопытнай плошчы посуду. З такім жа дзівам прымаў я атынкінную статыстыку Лепера. Гэта натхніла мяне да яшчэ больш эфектыўнай працы над як жа польскім (?) білінам і кулябякай. Бо ж, урэшце, як напомніў дэпутатам шэф „Самаабароны” — „чужое хваліце, свайго не ведаецце”. Ну, так вось. Куцця, біліны ці кулябяка — польскія, свае? Пэўна, так, калі яны ўжо ў 1965 годзе трапілі ў „Польскую кухню”. Ад 2004 г. поўнасцю загасціоў яны і на заходненеўрапейскіх сталах. Так ці сяк: білінам, куцці ці кулябякам бліжэй у Еўрасаюз, чым Анджэю Леперу. Абавязкова: падаваць іх толькі на талерках выціраных, зараз жа пасля мыцця, вельмі чистай ануцкай!

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Iх імёны засталіся ў гісторы

Н. Орда, Каложа. Літаграфія, II пал. XIX ст.

(заканчэнне;
пачатак у папярэднім нумары)

Атрымаўшы звестку пра тое, што расійскі імператар Аляксандр II аб'явіў амністый ўдзельнікам паўстання 1830-1831 гг., Напалеон у 1856 г. вяртаецца з Парыжа ў Варацэвічы. Тут праводзіць вялікую працу па перабудове гаспадаркі. У гаспадарцы ўтрымлівае буйную жывёлу, высокапрадукцыйных авечак, вырабляе сельскагаспадарчы інвентар. Здавалася, усё ўладкавалася. Але пасля смерці маці ў 1859 г. ён пазбаўляецца права на маёнтак.

Толькі прадстаўлялася магчымасць узяць у арэнду тры фермы, на якія было раздзелена былое яго ўладанне. Займаючыся гаспадаркай, Н. Орда адначасова многа падарожнічае і малюе. Якраз у гэты час паяўляюцца яго лепшыя творы: архітэктурныя пейзажы Беларусі, Украіны, Літвы, Польшчы. Менавіта гэтыя творы даюць нам уяўленне аб Брэстчыне мінулых стагоддзяў. Серыя налічвае 144 работы: панарамы Мінска, Бярозы, Іванава, Пружан, Ружан, дзесяткаў іншых цікавых мясцін. У яго работах адлюстраваны архітэктура замкаў, палацаў, храмаў, альтанак, сядзіб вядомых людзей, палацаў-паркавых ансамбліў, руіны крэпасцей.

Падчас новага вызваленчага паўстання 1863 г. Н. Орду абвінавачваюць у tym, што быццам бы ён накіраваў у рады паўстанцаў сваіх сялян. Прыпіваюцца яму і іншыя „грахі”. У выніку было следства, пасля якога 60-гадовага Орду арыштоўваюць і змяшчаюць у кобрынскую турму. А яшчэ праз год ваенна-палявы суд прыгаворвае яго да ссылкі ў аддалёныя мясціны Расіі. Праўда, па шматлікіх просьбах палешкоў справа была пераглядана і Напалеон быў вызвалены. Але без пакарання яго не пакідаюць: пазбаўляюць права аренды ферм, забараняюць жыць у Варацэвічах.

Пасля гэтага Н. Орда становіцца вечным вандроўнікам па роднай зямлі. Некаторы час жыве ў маёнтку Маладава ў сястры Гартэнзіі, якая была замужам за пачынальнікам прадпрымальніцтва на Палессі магнатам Скірмунтам. Пазней — настаўнік на Украіне — Кіеўшчыне ў вядомага генерала Адама Ржэвукага, даючы ўрокі музыкі яго сыну.

У пачатку 1860-х, а затым у 1871-1876 гг. ён многа вандруе па Валыні і Падоллі. Тут стварае цэлы цыкл работ (налічвае 177 выдатных малюнкаў).

У 1875-1876 гг. мастак вандруе па Ковенскай і Віцебскай, затым Мінскай і Магілёўскай губернях. І да 1878 г. налічвае 800 малюнкаў, звязаных з 9 губернямі.

У апошнія гады славуты суайчыннік вандруе па Галіцый, клецкіх, сувальскіх,

варшаўскіх землях. Вярнуўшыся на радзіму, ён жыве ў сястры ў Пінску. На Радзіме Напалеон ажыццяўляе сваю запаветную мару і стварае унікальную энцыклапедыю ў малюнках гісторыі Беларусі, Польшчы, Літвы, Украіны.

Восенню 1882 г. хворы Орда накіроўваецца ў Варшаву. Губляючы надзею на вяртанне ў родныя мясціны, ён пакідае завяшчанне, у якім просьці перадаць дзве тысячи

рублёў на стыпендіі навучэнцам Пінскага рэальнага вучылішча.

Памёр Н. Орда 26 красавіка 1883 г. у Варшаве. Яго цела было перавезена, як ён і сам жадаў, у Іванава і пахавана ў радавым склепе. Але засталася яго спадчына, якая часткова дайшла да нас. Яго работы купілі ў прыватныя калекцыі, друкавалі ў краязнаўчых, гістарычных часопісах, навуковых выданнях. У 1873-1883 гг. у Варшаве выйшла 8 альбомаў яго малюнкаў, якія ўтрымліваюць 260 работ. Многія з гэтых работ былі прысвечаны знакамітым людзям таго часу — А. Міцкевічу, В. Дуніну-Марцінкевічу, С. Манюшку, У. Сыракомлі, Т. Касцюшку, Ю. Нямцэвічу, Э. Ажэшку і многім іншым. З творамі Н. Орды можна пазнаёміцца ў музеях Польшчы, Літвы, Беларусі і Украіны. Многа копій яго работ знаходзіцца ў Іванаўскай раённай бібліятэцы. Па некаторых звестках, Н. Орда напісаў больш за 2 000 твораў. Захавалася больш за 1 000 арыгіналаў, якія знаходзіцца ў Нацыянальным музеі Krakava і Нацыянальной бібліятэцы ў Варшаве.

Зямля Брэстчыны была і застаецца шчодрай на таленты. Яна дала свету Т. Касцюшку, Ю. Крашэўскага і Ю. Нямцэвічу, М. Забейду-Суміцкага, У. Галубку, Р. Шырму.

Мала сказаць — ганаруся! Трэба даказаць, што, сапраўды, наша беларуская свядомасць чагосяці варта. А як атрымоўваецца? Многіх наших выдатных суайчыннікаў прыпісваюць іншым дзяржавам і народам. І мы з гэтым згаджаемся. Чаму? Можа таму, што самі няздолны ўшанаваць і зберагчы?

Калі гаварыць пра Н. Орду канкрэтна, то прыналежнасць яго да беларускага народа і нацыі пацвярджаецца думкамі яго вялікіх суайчыннікаў. Ф. Шапэн у пісьме адзначае: „Немагчыма пераацаніць спадчыну Н. Орды, беларускага двараніна”. І гэта яшчэ раз пацвярджае, што ёсьць кім ганарыца, каго шанаваць і ведаць.

Так, ён сапраўдны беларус! Спадчына Н. Орды маштабная па сваім аб'ёме і шматлікайсці, і прадстаўляе сабою не толькі вялікую мастацкую, але і цікавую навуковую каштоўнасць. Ён жыв і тварыў у адпаведнасці з галоўным дэвізам: „Хто хоць жменькай зямлю носяць, той узвядзе гару”.

Надмагільны камень Н. Орды быў знайдзены ў 1993 годзе і знаходзіцца ў Пінскім музеі. У 1997 г. 1 верасня ў г. Іванава быў адкрыты помнік Н. Ордзе, аўтарам якога з'яўляецца малады таленавіты скульптар Iгар Голубеў, работы якога ўстаноўлены ў Мінску — Язэпу Драздовічу, у Орши — Уладзіміру Караткевічу і іншых гарадах Беларусі.

Вольга Сачэвічык

У ліку пераможцаў апнуліся белліцісты, якімі апякуеца Бажэна Ляўчук.

Сустрэчы ў добрым напрамку

[1 ♂ працяг] беллітністы (рыхтавала іх Бажэна Ляўчук). Найбольш, бо ажно пяць унагарод атрымалі вучні сярэдніх школ. Узнагароду Гайнаўскага стараства атрымалі ліцэісты з Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы (апякун — Бажэна Ляўчук), грашовы падарунак бурмістра Гайнаўкі — вучні Комплексу адукатычных школ (рыхтавала іх — Ірэна Лукашук), а ўзнагароду Гайнаўскага дома культуры — вучні Комплексу прафесійных школ (апякун — пратадыякан Тамаш Ляўчук). Узнагароду Свята-Троіцкага прыхода атрымаў хор Брацтва праваслаўнай моладзі з Гайнаўкі (апякун — Марк Мацюка), а грашовы падарунак Бацькоўскага камітэта Комплексу

школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы — вучні белліцэя (апякун — Агнешка Пэрд'ён).

— Сустрэчы з праваслаўнай калядкай развіваюцца ў добрым напрамку. Рост музычнага ўзроўню найбольш бачны там, дзе з групамі працавалі настаўнікі музыкі, але цяжка вініць настаўнікаў Божага закону, бо яны ж не падрыхтаваны музычна, так як настаўнікі музыкі, — заявіла член камісіі Марыя Сцепанюк.

Дырэктар Яўген Сачко падкрэсліў, што вучні беллітнії і белліцэя знаёмыя з традыцыямі калядавання, таксама, на занятках Божага закону і беларускай мовы.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

**UNIWERSYTET
MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
w LUBLINIE**

informuje ze w roku akademickim 2002/2003
w Białej Podlaskiej
i w Miedzyrzeczu Podlaskim prowadzone będą
następujące kierunki studiów:

**Kolegium Licencjackie UMCS
w Białej Podlaskiej**

► **filologia polska** ze specjalnością redaktorsko-medialną
(3-letnie licencjackie studia dzienne)
► **historia** ze specjalnością archiwistyczną
(3-letnie licencjackie studia dzienne)
► **sociologia** (3-letnie licencjackie studia dzienne)
► **pedagogika resocjalizacyjna** (3-letnie licencjackie studia dzienne)
oraz

Biała Podlaska

► **psychologia** (5-letnie studia wieczorowe)
► **filologia polska** (3-letnie licencjackie studia zaoczne)
► **historia** (3-letnie licencjackie studia zaoczne)
► **sociologia** (3-letnie licencjackie studia zaoczne)
► **filologia polska** (2-letnie uzupełniające studia magisterskie)
► **historia** (2-letnie uzupełniające studia magisterskie)
► **pedagogika** (2-letnie uzupełniające studia magisterskie)

Miedzyrzec Podlaski

► **zarządzanie i marketing** (3-letnie licencjackie studia zaoczne)
► **informatyka** (3-letnie licencjackie studia wieczorowe)

Informacje: tel. (0-83) 342-69-66
Adres internetowy: www.pfwt.com.pl

Зорка

старонка для дзяцей

Калядныя гвядзы з Рыбалау.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Каляда, каляда...

4 студзеня г.г. у Гімназіі ў Чыжах адбылася праваслаўная Каляда. Прынялі ў ёй удзел вучні першага класа Гімназіі, а таксама настаўнікі і запрошаныя гості.

Каляда пачалася, як калісьці, гаворкай дзеда і бабулі, якія падзялілі просвірку і раздалі яе гасцям. Тады прыйшли каляднікі — калектыв „Чыжавяне” ды школьны калектыв „Гама”. Пасля ўсе каляднікі селі за стол і пачалася вячера. На стале бы-

лі посныя стравы: рыба, мак, бліны, аўсяны кісель. Дзед з бабкой вынеслі таксама страву для памерлых, кабяны былі задаволены. Калі ўсе смачна пад’елі сталі співаць калядкі. Нам вельмі спадабалася, што кожны хацеў співаць з намі. Потым жанчыны прынеслі куцю, якую мы з’елі ў цішыні і спакоі. На канец дзед з бабай паварылі з гароху, сена і куці. Я думаю, што добра было б, каб гэтая варажба споўнілася. Памойму, гэтая Каляда была цікавая.

„Гагатуха”

13 студзеня — гэта дзень, які завуць „Гагатухай”. У гэты дзень мы развітваемся са старым годам, а вітаем Новы год. Калісьці было мно-
га звычаяў, звязаных з „Гагатухай”. Вельмі часта вясковая моладзь здымала брамы і хавала іх у розныя дзвіносныя месцы, напрыклад, закідалі на дах курніка, у роў, пакідалі ў полі. Таксама паміж хатамі дзяўчыны і хлопца высыпалі сцяжынкі попелам, фарбай, атрамантам, сенам або пілавіннем. Каля хаты, у якой жыў п’яніца выносілі стол, а на яго стаўлялі бутэлькі і кілішкі. Гэта было вельмі смешнае, але некаторыя людзі былі незадаволены. Я думаю, што „Гагатуха” гэта вельмі цікавы звычай.

Эвеліна Пліс,

II „а” клас Гімназіі ў Чыжах

Наставніцы беларускай мовы ў Чыжах: Вера Фларчук і Анна Ляўская.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Снегавік

Паставілі дзеци снегавіка пад дном. Дом — вялікі, чатырохпавярховы. Дзяцей многа. І дарослыя шмат, але снегавіка саромяцца ляпіць, хоць некаторым так хочацца: нападаў вялікімі сняжынкамі мяккі снег. І ў снежкі хочацца пагуляць... Размаўляюць дзеци, гамоняць дарослыя, а снегавік маўчыць. Харошы снегавік: тоўсты ў два абхваты, з гузікамі на жывападобі, з круглай галавой у вядзерцы. Рукі ў яго — два дзеркалы. Нос — вялікая морква. Вочы — вугалькі. Цудоўны!

— Ты такі файны снегавік! — паглядзеў на яго Міхась. — А, можа, ты — снежная баба?

Міхасёва бабуля, Аньютка, кажа, што снегавікі — снежныя бабы. Але ж баба, як бы ні было, не будзе мець такі капялюш! Падыходзіў бы снежнай бабе рондлік або круглы саганок. І шчокі бурачком размаліваць бы такой даме...

— Ты, чаму нічога не кажаш! Я — Міхась!

Снегавіку раптам крышку скрывалася галава, пэўна, ад цяжару снегу — быццам слухае Міхасёвыя слова.

— А што яму казаць! Балван ён звычайны! — падслухаў размову сусед, дзядзька Вінцэнт.

Ігар СІДАРУК

Снегавік

Цягне
Холадам ад ічок.
Настале —
Снегавічок!

Нос — крываі галінкаю,
Капялюш — лісток,
Вочкі — арабінкамі,
І ў руцэ — кіёк!

Хвадамі —
Цяпло ад ічок...
Не знікай,
Снегавічок!

— Чый там плач, матулечка?

— Гэта настале
Снегавік у сподачку
Ціха растае...

Дарагая „Зорка”! Я пішу Тебе першы раз. Хачу расказаць аб маёй сям’і. У маёй сям’і восем асоб: брат Лукаш, якому восем годзікаў, сястра Сільвія — ёй дзесяць гадоў, мне адзінаццаць гадоў. Я найстарэйшая. Бацькі працуюць. У нас бабулька Надзяя. Яна жыве ў Орлі. Ёсць бабулька і дзед (Вера і Міхал), якія жывуць у Нуццы. Нуцэ гэта прыгожая і вельмі цікавая мясцовасць. У нас на панаўворку два сабакі: Мурэк і Мільтан, адна кошка Людзя, трывесы, два папугай — Наці і Паці.

Эдыта РУСІНОВІЧ,
V клас ПШ у Орлі

— А што, мовы не ведае? — здзівіўся малечка.

— А што яму ведаць? Ці ў яго ёсць мозг? То ж са снегу ён цалоткі.

Міхась паглядзеў з дзівам на дзядзьку.

— Дык у яго мозг снежны. У кожнага свой. У сабак — сабачы, у птушак — птушыны...

— Эт! — махнуў рукою дзядзька.

— А ў цябе — дзяціны. Ці ты можаш размаўляць з птушкай або з катом?

— Магу.

— А ці разумееш, што яны табе кажуць?

— Угу.

— Што „угу”?

— На тое маем вушы, каб чуць, і... рот... язык... Дзядзька Вінцак, я ведаю, чаму снегавік нічога не кажа! У яго няма роціка!

Ухапіў хлопчык пруцік, што вяляўся пад нагамі:

— Вось, зробім вусны снегавіку! Прычапіце яму там гэту галінку, там, пад носам! Мне не дастацца!

Дзядзька з ухмылкай уваткнуў крывульку пад моркву.

— Дык чаму ж ён плача? — здзівіўся малечка. — Абярніце галінку ў другі бок!

Снегавік засмяяўся разам з Міхасём. А дзядзька раптам прыгорбіўся, пасунуўся ў бок ачышчанай ад снегу лаўкі і прысёў на яе беражку. І сумны раптам стаў. Забыўся, бачыце, як дарыў, малым быўшы, усмешкі снегавікам.

Міра ЛУКША

Лукаш Сцепанюк з „Рацы” і Іаана Дунай.
Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Маєм „Рацыю” на Сустрэчах

На кожную вечарыну ХХ Сустрэч „Зоркі” прыезджалі новыя госці. 30 лістапада прыбыў да нас Лукаш Сцепанюк. Ён працуе рэдактарам Радыё „Рацыя”. Апрача гэтага Лукаш піша вершы, іграе на розных інструментах ды бяро інтэрв’ю ў зорак сучаснай музыкі. Сустрэча з гэтым чалавекам аказалася цікавай. Ён расказаў нам пра свае найлепшыя спаткі з музыкамі і гумарыстычныя сітуацыі ў час працы. Усе мы хацелі, каб госьць зайграў на гітары. Калі ён не згадзіўся, замяніў яго Тамаш Суліма. Томак іграў і спявав нам уласныя творы.

Ася Стоцкая („Нарваевік”)

Быць сімпатычным!

Я ўпершыню на Сустрэчах „Зоркі”. Аднак я вельмі многа ведаю пра іх, таму што мой брат быў на ўсіх. Ён сказаў мне, што тут вельмі файна і прыемна. Я яшчэ не ведаю, ці гэта праўда, таму што я тут першы дзень. Аднак першыя ўражанні вельмі добрыя. Моладзь цікавая, з розных куткоў Беласточчыны. Мы ўжо амаль усе пазнаёмліся. Мне здаецца, што

ўсе тут сімпатычныя, бо калі б не былі такія, ніхто не запрасіў бы іх сюды. Я таксама стараюся быць сімпатычным, мілым, але не заўсёды мне гэта ўдаецца. Трэба напісаць артыкул у нашу газетку пад кірункам Тамаша Сулімы. Маю надзею, што буду тут добра гуляць і навучуся нечага новага.

Пётр Сцепанюк
(„Томкавы дзеткі”)

Польска-беларуская крыжаванка № 4

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Etap	▶			▼	Plusk	Okno	Jan	▼
		Jar	Sosna		Lilia	▼	Okno	
Tęcza	▶			▼			▼	◀
▼	Kropelka rosy	▶						
	Pokój Przypadek	▶						◀
Fala	▶				Ob	▶		

Адказ на крыжаванку № 52: Шлюб, прыз, Ас, краса, яблык, брама, раса, мат, лава. Сябра, клас, прымак, рака, рыс, замова.

Узнагароды, запісныя кніжкі, выйграбі: Эвеліна Гайко, Анна Бурак і Каміля Федарук з Бельска-Падляскага, Наталля Такаюк з Орлі, Якуб Крышкавец з Махнатага, Тамаш Міхалюк з Чыжоў, Лукаш Іванюк з Гайнайкі. Віншуем!

Жыццё

Гэта доўгая дарога,
Часта — вельмі крутая.
Каб была хоць крыху прасцейшай,
Трэба ўмець прабачаць.

* * *

Тут мы калядкі спяваем,
Тут мы людзей пазнаем.
Усе разам тут жывем,
Усе разам размаўляем.

Лісты

Пішуць людзі лісты,
Пішуць вельмі часта.
Каб ніколі не забылі,
Што ў іх ёсць сябры.

Іаана ДУНАЙ,
II „б” кл. Гімназіі ў Гайнайцы

* * *

крык жураўля
тотіць мне душу
на пустых белых шыбах
дождж піша паэму
чырвоны цюльпан
як сон
пераходзіць праз
кроплы
спльваючыя на зямлю

Марта Купчук,
Гімназія ў Нарве („Нарваевік”)

Участніцы вечарын сустречанкі спявалі калядкі.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Сустречанскі міні-слоўнік

АТОМЫ ЭНЕРГII — творчыя калектывы рэдакцыі „Сустречанка”, які ўлавіў „супольную хвалю”!

ЭЛЕГАНТНАЯ ІДЫЁТКА — так члены сям’і публічна абзываюць аўтарку і герайню „Элегантнай дзвівачкі”.

ЖАХI-ШЛЯХI — дарога, якой ідзе абстрыжаная беларуска.

КУЛЬ — кабарэ — е-е-е!, або як мяркуюць ворагі — сноп саломы.

ЛОВЭ МІХАСЬ — аўтар incognito, найлепш „Запытай Мішку?”

МАЙСТАР НА ЎСЕ РУКІ — сустречанская меншасць якая піша, іграе, танчыць, спявает, „усведамляе”,

дзверы напраўляе, сям’ю паганяе...

МАРОЗ-ЯНКА — таенны рэжысёр кабарэтнай пастаноўкі „Песня астаеца ў сэрцы”

НАРОДНЫ ВЕТЭРАН — госьць III Сустрэч „Зоркі”, які прачытаў свае вершы пра вайну.

НЕПАЎТОРНАЕ КАНФЕРАНСЬЕ — непаўторнасць канферанса выявілася, між іншым, і ў тым, што яна не заказала ні адной песні ў тым самым адзенні.

ТВОРЫ ДА КІТУ — малюнкі Міхася С. у час цікавага даклада пра журналісцкія формы.
(працяг будзе)

Прыгоды ўдумлівага вучня

У школу пайшоў я ў брудных штанах, таму што адзін дурань, едуцы машынай, запецкаў мяне. У школьнай раздзяўальні, зачапіўшыся за сетку, парваў я новую куртку. На ўроку беларускай мовы, ідуцы да дошкі, зачапіўся за парту і парваў штаны. І як думаецце, што яшчэ магло са мною здарыцца? Як на зло ў той дзень на ўроку хіміі я няхочуць выпаліць квасам дзірку на рукаве блузы... Пад канец урокаў ахапіў мяне страх перад бацькамі. Хіба самі дадумоўваецца, што яны могуць

зрабіць, калі пабачаць, што знішчыў сваю дарагую, новую вопратку. Калі вярнуўся дадому, маці ўбачыўши маю вопратку ў такім стане пачала кричаць, але гэта быў толькі пачатак... Бацька вярнуўшыся дадому сцебануў мяне скуранным паскам па хрыбце. Аднак бацькі купілі мне новую вопратку, але абрэзалі мой кішэнны бюджет і не атрымліваю яго па сённяшні дзень. З таго здарэння ўважліва разглядаюся навокал і цвяроза ступаю па зямлі.

Рафал Сельвясюк („Моц Нарвы”)

Крокі ўначы

Аднойчы на ўроку беларускай мовы размаўлялі мы пра легенды. Адна з іх была такай страшнай, што ўсім па целе пайшлі дрыжыкі. Была яна пра вёску Васількаў.

Даўно-даўно жылі сабе муж з жонкай. Былі яны вельмі шчаслівые. Не трывала, аднак, гэта доўга. Муж пачаў жонку біць. Нават тады, калі нарадзіла яна дзіця, ён не перастаўаў знуткавацца над ёю, а рабіў гэта яшчэ мацней. Яна была да таго заморанай, што захварэла. Перад смерцю жонка сказала свайму мужу, што ён яшчэ яе ўспомніць. И так сапраў-

ды сталася. Аднойчы ноччу мужчына пачуў на гарышчы нейкі грукат, крокі. Раптам дзверы хаты адчыніліся і ён убачыў белую постаць сваёй жонкі, якая калыхала сваё дзіцё. Мужчына не ведаў, што рабіць. Моцна перапужаўся. Людзі з вёскі, даведаўшыся пра здарэнне, падказалі мужчыну, каб ён апоўначы пайшоў на магілу жонкі і пасыпаў яе мацкам. Яму стала страшна, але ўрэшце наважыўся тое зрабіць. И памагло. Ніколі ўжо з’ява не прыходзіла да хаты, а ён адмяніўся — стаў лепшым.

Аня Дудзіч („Моц Нарвы”)

Аўтаркі выставы Нэлі Шчукі і Наталля Герасімюк.

Космас мамуль і бабуль

Свежаадкрытая выстаўка ў Музей беларускай культуры ў Гайнайцы атакуе амаль усе пачуцці. Колеры захапляюць вока, запах падстрэшкаў ударае ў ноздрывы, а рукі самі дакранаюцца да экспанатаў, у якія аж хочаща ўтуліцца.

Дзякуючы старанням працаўніцы Музея Наталлі Герасімюк і этнографа Нэлі Шчукі, у адной з музеіных залаў (якую арандуе Таварыства сяброў Гайнайкі) была адкрыта выстаўка „Спадчына матуліна ды бабчына — народнае рукадзелле: ручнікі і тканіны”. Экспанаты паходзяць галоўным чынам з прыватных збораў жыхароў Гайнайскага павета, бабуль, матуль і цётаў. Ёсьць таксама тканіны пазычаныя ў Пачатковай школе ў Старым Ляўкове і гайнайскім белліце.

Тканіны не прэзентуюцца паводле храналагічнага ключа.

— У нашай канцэпцыі выстаўка спасылаецца на натуральнае асяроддзе тканіны — дом (пэўным адступленнем ёсьць экспазіцыя ручнікоў), — кажуць аўтаркі прэзентацыі. — У сувязі з гэтым мы свядома адкінулі часовыя судносіны, паколькі, як у кожным доме, каля сябе ёсьць штосьці і бабчына, і матуліна.

Паасобныя „боксы” ўладжаны паводле эстэтычнага пачуцця абедзвюх паняй. І пэўна таму, калі прахаджваецца паміж каляровымі ходнікамі, накідкамі, капамі, радзюжкамі, ручнікамі, адчуваеш своеасаблівую ўтульнасць.

Падчас адкрыція выстаўкі (12 студзеня) наведвалнікі быццам уляцелі ў касмічную дзіру і большасць з іх на даўжэйшы час затрымлівалася з магічным захапленнем у куточку з ручнікамі, самымі рознымі па каларыстыцы і даўжыні. Сярод іх ёсьць уціральнікі, на-

божнікі, аброчныя, будзённікі. Паміж імі стаіць іконка. На шмат якіх вышыты раслінныя матывы. Наведвалнікі ўчытваліся: „Милого любила, часто вспоминала...”

На выстаўцы прысутнічаюць таксама дзвюхасноўная тканіна — якімі славутыя ў свеце ткачкі з нашага рэгіёна. Аж у галаве круціцца ад фееры пласочак, ёлачак, геаметрычных і раслінных узору. Прыцягваюць увагу гафтаваная ажурная накідка і ваўняная плахта з гафтом у раслінныя матывы.

У час вернісажа свойскай атмасфери спадарожнічалі песні маладых людзей (Ганны, Адама і Евы) з гайнайскай школы псаломшчыкаў. Перад тым, як пакінуць музей, наведвалнікі не выпусцілі праста на мароз. Арганізаторкі пачаставалі кожнага кілішачкам гэрлікі і „корачкамі” з чорнага хлеба, квашанага агурочка і па-свойску прыпраўленай саланінкі.

У космасе ручнікоў.

Выстаўка дзейнічае да 5 лютага.

Мацей Халадоўскі
Фота Міры Лукшы

Правінцыя адраджэння

Пісьмі пра добрае ніколі не позна. Хоць праішло ўжо колькі месяцаў з выхаду першага нумара „Правінцыі” — літаратурна-мастацкага часопіса, які выходзіць у Беластоку — цяпер прыйшоў момант, каб прыгадаць пра яго з'яўленне. А гэта таму, што над датацыямі нацыянальным меншасцям у Польшчы павіс вялізны пытальнік. „Правінцыя” ж выйшла за сродкі з гэтага рэсурса і калі б іх не хапіла на далейшыя нумары, была б непапраўная страта ў культуры нашай краіны і ўсёй нашай єўрапейскай правінцыі.

Якім жа чынам быць беларускасці? — пытаюць згуртаваныя ў часопісе аўтары ды галоўны рэдактар Аляксандар Максімюк (у прыватнасці, сакратар тыднёвіка „Ніва”). Спрабуюць адказваць прозай, паэзіяй, публіцыстыкай, перакладамі.

Мы началіся з Францыска Скарны, зь першай друкаванай кнігі, і кніга гэтая была біблейская. „Біблія Руска”... — піша Сяргей Астраўцоў у аналітычным тэксце „Мы, беларусы...” Гэта адзін з артыкулаў „Правінцыі”, у якім пытанне пра тоеснасць беларуса ставіцца не-пасрэдна. Як і ў развагах Алеся Аркуша, Юрый Гуменюка ці Яна Максімюка, думкі кружляюць вакол беларускай мовы, якая — з пункту погляду небеларуса — здаецца быць найважнейшым арыенцірам гэтай тоеснасці. Мова тая гучыць у паэзіі і прозе „Правінцыі”, і, трэба адзначыць, не мае значэння,

з якой выспы даходзіць да нас кліч — з Гродна Юрый Гуменюка, з Полацка Алеся Аркуша, з Кобрына Ігара Сідарука ці з Беластока Міры Лукшы і Міхася Андрасюка. Дык чаму ж мы — людзі съяціла — / жывем у краіне цемры? — пытае Гала Гара ў вершы „Краіна цемры”. Але хіба ня ведае ноц/ што прымус не дзея добра? — нібыта адказвае ёй Эдзік Мазько. Аўтары „Правінцыі” вядуть дыялог, — не быў ён, пэўна ж, іх намерам — выглядаючы адказаў і чарговага адраджэння.

Сярэдняе пакаленне свядомых беларусаў — самотнае яно — спрабуе падперціся бунтарамі (здзекліўцамі?) старэйшага пакалення. У выпадку „Правінцыі” разгортваеца пераход у небеларускі свет, бунтам якога можна пакарыстацца ў пабудове ці пацвярдзенні сваёй нацыянальнай тоеснасці. У „Правінцыі” разгортваеца перад намі перакладзены на беларускую мову свет Багуміла Грабала, Галіны Пасвятойскай, Дыланы Томаса. Гэта свет, у якім — як напісаў той жа Томас — толькі торгнуўшы ланцуг, бачок спускаецца.

Ланцуг торгаць трэба. Калі нельга ў метраполіі, дык на правінцыі. А адраджвацца можна нібы фенікс з попелу. Абы толькі вытрываць, ператрываць, перачакаць, дачакаць. Гэтага аўтарам „Правінцыі” з нагоды заходаў у выпуск наступных нумароў і жадаю.

Мацей Халадоўскі

Дзве журналісткі „Нівы” Ганна Кандрацюк і Міра Лукша дабраліся ў Астралэнку. І то ў капманіі Сакрата Яновіча і Максіма Гарэцкага. Разам з імі трапілі на старонкі выдаванага ў гэтым горадзе літаратурнага штоквартальніка „Pracownia”. Ганна Кандрацюк публікуе там апавяданне „Рэцэпт на шчасце”, а Міра Лукша вядомую „Ноч у Бельску”. Кандрацюк, Лукшу і „Старога прафесара” Максіма Гарэцкага (1921 г.) пераклаў Ежы Плютовіч. Уся трайца публікуеца ў той частцы часопіса, якому аўтары далі загаловак „Самы Блізкі Усход” (як можна зразумець, гэта слоўная забава: Далёкі, Блізкі, урэшце Самы Блізкі Усход). У раздзеле „Рэгіёны”, які перад гэтай часткай „Pracowni”, змешчана другая частка эсэ Сакрата Яновіча „З быцця ў нябыті? Падляшша ў єўрапейскім кан-

тэксце”. Думкі ў ім сыходзяцца з разважаннямі з ягонай кніжачкі З кнігі „Падляшиша”, выдадзенай нядаўна ломжынскай „Стопкай”. Чатыры беларускія прозвішчы (не ўлічваючы Плютовіча) апынуліся паміж мясцовай творчасцю і крытычна-літаратурнымі працамі, у асноўным звязанымі з Астралэнкай і Курпямі, якім, несумненна, бліжэй Валоміну, Тлушчу і Вышкаву, чым Гайнайцы ці Бельску. Дык чаму ж беларусы знайшли сваё месца ў „Pracowni”? На тое рэдактары часопіса адказу не даюць. А чаму ж бы і не? Толькі што я не ўпэўнены ў тым, што ў Астралэнцы ведаюць, хто такія — Лукша, Кандрацюк, а нават і Яновіч. Так як у Беластоку мне невядомыя Мацей Пажыцкі, Павел Краеўскі ці Адрыяна Шыманская. Можа, аднак, даведаўся.

Мацей Халадоўскі

Музей у Нараўцы

У Нараўцы па ініцыятыве гмінных улад і дырэктара Гміннага асяродка культуры (ГАК) арганізоўваюць этнографічны міні-музей. Будзе ён знаходзіцца ў прыгожым драўляным будынку былога дзіцячага садка (побач ГАК) па вуліцы Новай. Пачалі збіраць экспанаты, у тым ліку даўнія сельскагаспадарчыя прылады ды предметы хатнага ўжытку. Частка экспанатаў ужо знаходзіцца ў ГАК.

Войт гміны і дырэктар Гміннага асяродка культуры звяртаюцца з просьбай да ўсіх жыхароў Нараўчанскай гміны

прыносіць экспанаты для будучага музея, між іншым, гліняныя збаны і гаршкі, драўляныя маслабойкі, кубкі і лыжкі, калаўроткі, жорны, цапы, сярпы, колішнія дываны, пакрывалы і радзюшкі, а таксама вышываныя кашулі. Можа асталися даўнія аздабленні хатаў: выразанкі і павукі. У музеі будуць праводзіцца ўрокі гісторыі ды этнографічныя заняткі. Будуць наведаўцаў яго турысты.

Дзтальёвия інфармацыі ў гэтай справе можна атрымаць у нараўчанскім Гмінным асяродку культуры — нумар тэлефона (085) 685-80-34. (яц)

Адзнакі грамадскім работнікам

Адбылося ўрачыстое пасяджэнне Павятовага праўлення Лігі абароны краю ў Бельску-Падляскім, падчас якога падвялі вынікі дзейнасці павятовай арганізацыі і ўзнагародзілі найлепшых яе дзеячаў.

Крыжам „За выдатныя заслугі для Лігі абароны краю” ўзнагародзілі Яўгенія Беразаўца, намесніка бурмістра Бельска-Падляскага. Залатыя медалі „За заслу-

гі для ЛАК” атрымалі Ян Сычэўскі, старшыня Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Беластоку, а. Мікалай Келбашэўскі дэкан Кляшчэлеўскага благачыння і Міраслаў Галамбёўскі. Уручылі таксама сярэбраныя і бронзавыя медалі; атрымалі іх, між іншым, Яўгенія Міхайлаў, Ян Апалінскі і Яўген Муха. (яц)

Адны сярод сваіх

Напярэдадні Шчадроўскага вечара я маю нагоду пагаварыць з Ірэнай Маркоўскай. Ірэнка ўжо чатыры гады працуе санітаркай (салёвай) на аддзяленні рэабілітацыі Ваяводскага шпіталя імя Янджэя Снядэцкага і заўсёды сустракае Новы год па-праваслаўнаму, гэта значыць 13 студзеня.

Шчыра кажучы, я ўжо даўно хацела пагаварыць з ёю даўжэй, тады, калі даведалася, што яна — з адзінай праваслаўнай сям'і, якая празывае ў каталіцкай Страблі, ад якой два прыпінкі цягніком да Бельска.

У тую Страблю вазілі калісьці з Плютыч бацькі майго мужа нейкае яйка, грушку ці смятану, каб прадаць гэта і зарабіць грош на цукар ці запалкі. У Страблі наймаліся яны ў маёнтку пана Стажынскага на капанне бульбы, якое скончылася для іх трагічна: дзед заступіўся за сына, якога пансіканом, седзячы на кані, лупіцаў нагайкай, а той выніў рэвалвер і забіў яго. Дзеда пахавалі, суда нават не было.

Муж расказваў мне таксама, што ў Страблі жыла яшчэ адна праваслаўная сям'я, але банды вымардавалі яе не-як хутка пасля вайны.

Ірэна ў Беласток да працы даяжджае цягніком, які ідзе ў супрацьлеглы ад Бельска напрамку. І трэба сказаць, што праца з хворымі ёй тут падабаецца, хаця закончыла яна чыгуначную прафесійную школу. Хацела яна так, як яе бацька Мікалай Яновіч, працеваць на чыгуцца, а выйшла інакш.

Бацька ў Страблі працеваў „сакістам”, ахоўваў чыгуначны мост, там жа атрымаў службовы пакойчык. Бацька паходзіў з Мілейчыч, а маці, Валянціна Шостак — з Кляшчэляў.

Ірэнка нарадзілася ў 1968 годзе ўжо ў Страблі. Бацька цяжка працеваў на чыгуцца (пазней — у Беластоку), а пакрысе дарабляў у хаце кравецтвам, да якога цягнула яго ад маленства. Не-як удалося пабудаваць дом у Страблі. Увайшлі ў яго ў восьмідзесятым годзе, але нядоўга цешыўся ім бацька: праз год ён памёр.

Ірэнэ было тады трынаццаць гадоў, а маці, маладой удаве — трынццаць чатыры. Адна выхоўвала яна двое дзяцей — Ірэнку і яе брата. Калі дзеци пайшлі, як кажуць, на сваё, маці выйшла другі раз замуж. Жыве цяпер у Лысых, што ў пару кіламетрах ад Страблі. Там жа жыве і Ірэнін брат, а дом у Страблі застаўся ёй, але мама заглядае да яе вельмі часта.

— Ну, і як ваша брама, сёння высташаць, не трэба будзе пасля шукаць па вёсцы?! — пытаюся я.

— Што вы, у нас ужо іх парасцягвалі. Паводле старога стылю святкуюем толькі мы, усе астатнія — католікі, — адказвае Ірэна. — Сярод старэйших людзей ёсьць такія, што былі праваслаўнымі, пакуль не выйшлі замуж і не памяналі веры, але яны цяпер да гэтага не прызнаюцца, а нават наадварот...

Ірэнцы пашанцавала. На забаве ў Страблі пазнаёмілася з Юркам Маркоўскім з суседніх Яцэвіч, таксама праваслаўным хлопцам, і выйшла за яго замуж. Муж працуе на чыгуцца ў Беластоку — легалізуе і рамантует вагі. Ёсьць яшчэ ў іх два близнюкі — Пётр і Марцін, якім ужо па трынаццаць гадоў. Калі мама вяртаецца вечарам з працы, часта ідуць на станцыю сустракаць яе, каб не баялася.

Ірэна Маркоўская. Фота Ады Чачугі

Куцця для адзінокіх

Гайнаўскі гурток Праваслаўнага брацтва св. св. Кірылы і Мяфодзія 6 студзеня 2002 г. арганізаваў Куццю для адзінокіх асоб, з удзелам епіскапа Гайнаўскага Мірана і свяшчэннікаў Свята-Троіцкага сабора.

Куцця ў памяшканні сабора распачалася з малітваў, калядкі „Новая зямля” і просвіры. Падрыхтаваных было звыш дванаццаці традыцыйных страв. Уладыка Міран расказаў пра Святу зямлю, дзе нарадзіўся Хрыстос. Присутныя спявалі калядкі. Сярод адзінокіх асоб была жыхарка Балгарыі, якая затрымалася на свята ў Гайнаўцы. Асабліва задаволенымі былі асобы, якіх у сабор прывёз на машыне Мікалай Яўдасюк.

— Арганізум Куццю, каб адзінокія

не былі самотныя ў гэты Святы вечар. Сёлета прыйшло менш людзей і можна меркаваць, што многіх адзінокіх забіраюць у гэты дзень да сябе іх сямейнікі, — сказаў апякун Праваслаўнага брацтва ў Гайнаўцы, пратаіерэй Славамір Хвойка.

— Не было б Куцці, калі б не жанчыны, якія падрыхтавалі багатае поснае застолле. Абавязкова трэба ўспомніць Ірэну Анджэюк, Веру Стасевіч і Валянціну Леанчук, якія многа напрацаваліся рыхтуючы стравы, — адзначыў член брацтва Юрка Радэцкі.

Адзінокіх арганізаторы павіншавалі з Ражджаством Хрыстовым і абдараўлі мандарынамі.

Аляксей МАРОЗ

Праваслаўны „Сільвестар”

Нядзеля — 13 студзеня — была днём падрыхтоўкі да апошняй ночы 2001 года па старым стылі. Праваслаўныя студэнты святавалі гэту ноч у інтэрнатах, а старэйшыя жыхары Падляшша на баллях або дома з сябрамі.

Праваслаўны „Сільвестар” — вечар, калі беларускія комплексы непаўнацэннасці змяняюцца ў радасць і гонар ад сваіх каранёў. У гэту ноч праваслаўныя беларус перастае быць касцапам, вёхменам, і становіцца добрым сябрам для гульняў. На здзіў у інтэрнатах па вуліцы Звежынецкай, Пагоднай і Кракаўскай, дзе заўсёды царыла музыка тэхна або цяжкі рок, у гэту ноч гучэлі беларускія, украінскія і рускія песні. Найбольшай папулярнасцю карысталіся „Смэрэка”, „Белыя розы”. Са старэйшага рэпертуару часта паяўляліся „Там у полі два дубочки”, „Касій Ясь канюшыну” ці славутая „Чараўніца”. Найцікавейшым з'яўляецца факт, што слова гэтих песен усім вядомыя. У той вечар найбольшай папулярнасцю карысталіся Радыё Беласток і Радыё Рацыя. Каб павіншаваць у эфіры блізкіх, трэба было вялікай цярпіласці — тэлевіданаваць даводзілася некалькі гадзін.

У Бельску-Падляшскім на арганізаціоную імпрэзу можна было пайсці ў ка-

вянрю „Гайдучак”, „Белы домік” або ў Бельскі дом культуры. Загуляць пры добрай музыцы, з'есці гарачыя стравы можна было за 100 зл. ад пары. Дараўжэ было ў Беластоку, дзе навагоднія балі адбываліся ў „Крэнгу”, „Цэховай”. Моладзь з Праваслаўнага брацтва ў сільвестравую ноч гуляла ў Цэнтры праваслаўнай культуры. Уздельнікі гэтага балю расхвалівалі арганізатораў за тое, што выканалі ўсе патрабаванні сваіх гасцей.

Аднак найлепшымі аказваліся хатнія спатканні. Ужо здаўна вядома, што праваслаўнага „Сільвестра” найлепш праводзіць з сябрамі ў хаце — пры добрай свойскай музыцы, шампанскім.

Многія людзі, якія нідзе не выходзілі ў гэту ноч, слухалі радыё, бо праўду гаворачы гэта адна ноч у годзе і адна нагода паслухаць у эфіры песень на беларускай ці ўкраінскай мовах. Можа некаторым здавацца, што гэта нудны час, аднак гэта няпраўда — як бы не было, для нас, праваслаўных, Новы год пачынаецца не 1 а 14 студзеня і начаўся Новага года з'яўляецца для адных часам успамінаў, для другіх — часам смеху, танцаў, гульняў і добрай забавы.

Паўліна ШАФРАН

Вяртаецца традыцыя

На свята Ражджаства Хрыстова праз вёску Бялкі, што ў Нарваўскай гміне, прайшло шэсць груп калянднікаў з гвоздамі. Былі гэта пераважна школьнікі з падставовых школ і гімназій, якія прыехалі са сваімі бацькамі на свята да бабуляў ды дзядуляў з гарадоў. Калядавалі таксама дзеткі з Трасцянкі, Каўпакоў, Малынкі ды з Гозьнай і Нарвы. Найпрыгажэй спявалі супольна дзеткі спадарства Ляшчынскіх з Гозьнай і спадарства Шышкевічаў

з Нарвы. Яны прыгожа прасілі дазволу ці могуць заспываць, а потым у кожнай хатце спявалі — напачатку трапар „Ражджаство твае Хрысце Божа наш”, а потым калядкі ды на канец прыгожа дзякавалі: „каб жыхары гэтай хаты ў Новы год зазналі шчасця, здароўя ды шчасліва і доўга пражывалі”. Усім дзеткам, якія калядкамі праслаўлялі свята Ражджаства Хрыстова шчыра дзякую.

Мікалай ЛУКЯНЮК

На экспкурсіі ў Вялічы: Ірэна з сынамі

З Бандароў пад Монтэ-Касіна

У Егіпце — 1943 г. Дзмітрый Казбярук стаіць другі справа.

У сялянскай сям'і Марыі і Андрэя Казбекукоў з Бандароў 1 верасня 1910 г. нарадзіўся хлопчык, якога ахрысцілі Дзмітрыем. Хлопчык змалку, як усе сялянскія дзецы, дапамагаў бацькам у гаспадарцы, а вольны ад працы ў полі ці на сенажаці час праводзіў з вудачкай на рацэ Нарве. Хадзіў таксама ў Бандарскі лес за грыбамі. У юнацкія гады разам са старэйшым братам Іосіфам хадзіў на арэльку або на заработкі ў Белавежскую пушчу.

Сям'я Казбекукоў лічылася лепшымі гаспадарамі ў наваколлі. Перад іх хатай пры вуліцы расла высокая на 30 метраў 150-гадовая ліпа. Пад дрэвам была лавачка, на якой гаспадары адпачывалі і абмяркоўвалі з суседзямі гаспадарчыя і палітычныя справы. Іосіф Казбярук быў ваенным фельчарам і пасля вяртання з Расіі дапамагаў хворым жыхарам навакольных вёсак. З яго дыягназам лічыліся беластоцкія і гайнаўскія лекары. За парады не браў ён ад хворых ні граша.

Кухар Дзмітрый Казбярук (трэці злева) — 1944 г.

6 красавіка 1932 г. Дзмітрыя Казбекука прызвалі ў войска. Служыў ён у Беластоку, пачатковы салдатам-стралком, затым наводчыкам ручнога кулямёта, а пад канец службы прызначаны быў батальённым кухарам. 20 верасня 1933 г. перавялі яго ў запас і звольнілі дадому.

У 1939 г. над Польшчай павісла пагроза вайны. 24 жніўня гэтага ж года Дзмітрыя мабілизавалі ў армію. Атрымаў ён накіраванне ў 76 пяхотны полк у Гродне. Там у 4 кампаніі 2 батальённа служыў наводчыкам ручнога кулямёта. Але ваяваць доўга не прыйшлося, паколькі 20 верасня быў інтэрнаваны на тэрыторыі Савецкага Саюза.

Два гады пазней Дзмітрый трапіў у Польскую Армію ген. Андерса, якая стваралася на тэрыторыі СССР. 15 жніўня 1941 г. стаў салдатам 15 пяхотнага палка 5 Красавай дывізіі, якой камандаваў ген. Нікадэм Сулік.

У 1944 г. 2 Польскі корпус змагаўся на тэрыторыі Італіі. Пасля трох нядалых альянцікіх наступленняў на Монтэ-Касіна камандзір 8 Брытанскай арміі звярнуўся да ген. Андерса з прапановай заваяваць гару. Чацвёртае наступленне (аперацыя „Дыядэм“) пачалося ноччу з 11 на 12 мая 1944 г. Жайнерам прыйшлося змагацца ў вельмі цяжкіх умовах. Умацаванні на піку гары абаранялі нямецкія элітарныя горныя часці і парашутная дывізія. У выніку зацяжных баёў толькі 17 мая польская часці заваявалі ўзвышша 593, а 18 і 19 мая — узвышши 569, 575 і гару Сан-Анджэла. Поступі 2 Польскага корпуса адкрылі альянтам дарогу на Рым. У баях за Монтэ-Касіна загінула 924 салдаты, раненні атрымалі 2 930 і прапала 345 жаўнераў. На Монтэ-Касіна знаходзіцца польскі ваенны могільнік.

Дзмітрый Казбярук прайшоў з 2 корпусам увесь баявы шлях — цераз Персію, Ірак, Палесціну, Егіпет у Італію. Наш зямляк быў адважным салдатам, часта хадзіў у разведку. У баях пад Монтэ-Касіна быў цяжка ранены ў живот. Праляжаў больш месяца ў шпіталі, а затым зноў быў накіраваны на фронт — гэтым разам у якасці кухара. Дзмітрый вельмі сумаваў па сваіх бізкіх, вёсцы. Родныя мясціны сніліся яму па начах. „Там за ліпай ціхай, хата мая стаіць; толькі падумаю крыху — сэрца трывожна баліць” — успамінаў ён пазней. Цяжка было і таму, што ніх-

Дзмітрый Казбярук — 12 сакавіка 1933 г.

то яму не пісаў. Асабліва сумаваў, да болю, калі сябры атрымлівалі лісты. А быўлі ў салдацкім жыцці вельмі небяспечныя эпізоды, і ўесь час спадарожнічала няпэўнасць: ці будзе дадзена магчымасць вярнуцца на радзіму і пабачыць родных?

Год пасля заканчэння вайны, 15 мая 1946 г. Дзмітрый вяртаецца ў родныя Бандары. Сям'я і аднавяскі ўціхілі яго са слязамі на вачах, павесялеў ягоны брат Іосіф. Сталі абодва разам гаспадары, пабудавалі дом і гаспадарчы будынкі. Жылі яны дружна, карысталіся аўтарытэтам сярод вясковай грамады. Суседзі звярталіся да іх за дапамогай і парадай. Праз нейкі час Дзмітрый ажаніўся з Нінай з Альхоўкі. Нарадзілася ім дачка Маруся. Цяпер жыве яна з мужам Рышардам Гжэгорчыкам у Беластоку і часта расказвае сваім чатыром сынам — Камілю, Давіду, Паўлу і Крыстыяну — пра ваенныя подзвігі дзеда, паказвае ім памяткі — старыя фатаграфіі і ваенныя ўзганароды. Маруся традыцыйна ў агародчыку вырошчвае чырвоныя макі, якія цвілі і ў маі 1944 г., калі ейны бацька ў складзе 2 корпуса праліваў кроў у баях за Монтэ-Касіна.

За заслугі на полі бою Дзмітрый Казбярук атрымаў Крыж храбрых (Лондан 1948), Ордэн „Віртуці Мілітары“ (Лондан 1948), Памятны крыж Монтэ-Касіна (1945), Медаль перамогі і свабоды 1945 (Варшава 1974), Медаль „За ўдзел у абарончай вайне 1939“ (Варшава 1983) і Крыж кавалерскі Ордэн Адраджэння Польшчы (Варшава 1979).

Дзмітрый Казбярук памёр 23 ліпеня 1991 г. Пахаваны на могілках у Юшкаўым-Грудзе.

Віктар БУРА

Лічбы без крыніц — пастка сатаны

Адгалоскі

Замест эпіграфа прывяду адну аналогію. Паміж двумя пунктамі можа быць толькі адна прамая лінія, а лініі крывых — бясконцасць. Шукаючы праўду, трэба старацца менавіта пазбягаць фантазіі трымацца фактаў. Сапраўдны даследчык стараецца знайсці верагодныя крывіцы інфармацыі.

Крывіцы могуць не існаваць і тады пры вялікіх тэмах неабходна маўчаць. Мояны і былі, але іх свядома знішчылі, а калі яны ёсць, то і так могуць быць засакрэчаны, уточнены і, напрыклад, гісторык не можа ўстанавіць, колькі — пасля суда — беларусаў было павешанаў ў Польшчы ў 1918-1939 гадах, а тым больш у СССР. Значыцца, нельга сказаць, колькі беларусаў забілі палякі, а колькі расіяне.

Цяпер давайце разбярэмся ў памылках Мікалая Капчука ў яго артыкуле „Большаб верасні 1939 года“ („Ніва“ № 47, 48, 49/

2001). Пачнем ад меншай недакладнасці. Аўтар напісаў аб „памешчыку з-пад Навагрудка Ф. Э. Дзяржынскім“. А „Энциклопедыческі слоўтар“ (Москва 1953) піша, што ён „родіўся ў імені Держинова, Ошмянскага ўезда Віленскай губернії“. Горад Ашмяны налічвае цяпер (1995) 16 тысяч жыхароў. Там 4.04.1831 г. было антырасійскае выступленне беларусаў, якое кончылася заняццем горада царскім войскам і пагалоўнай разнёй усіх. Ну, паводле аўтара, тут гэта было „чэсть чэстью“, бо ж свой свайго можа забіваць. Іншая справа, калі б зрабілі гэта польскія паўстанцы...

Найбольш абураючай памылкай ёсць сказ аўтара: „Палякі не складалі 15 працэнтаў усяго насельніцтва Заходняй Беларусі і Украіны. Паводле кнігі *Kościół prawosławny w Polsce dawniej i dziś* (W-wa 1993) на с. 36-37 можна даведацца, што ў цэлай Польшчы жыло тады 31 915 800 людзей. У ваяводствах з беларускім насельніцтвам

(Віленскім, Навагрудскім, Палескім) разам 3 465 100, а з украінскім (Валынскім, Лівоўскім, Станіславаўскім, Тарнопальскім) разам — 8 293 700. Рымакатолікаў (палякаў) у Заходняй Беларусі было 1 347 000; у першым выпадку католікі складалі 38,8% насельніцтва, а у апошнім выпадку 2 609 300 католікаў і гэта дае 31,7% насельніцтва. Значыцца, цэльна Усходняя краёы мелі агулам 1 758 800 жыхароў увогуле і ў тым ліку 3 956 300 рымакатолікаў, а гэта дае 33,6%.

Загадкай астaeцца чаму аўтар больш як два разы паменшыў працэнты католікаў. Ці яму гэта было трэба свядома зрабіць, каб падтасаваць, нагніць лічбы для таго, што мы цяпер далей напішам. А напішам ні больш, ні менш, а тое, што аўтар прапаведуе — зноў невядома ці свядома, ці несвядома — расістоўскі ўсходнеславянскі фашызм, які зводзіцца да таго, што прыналежнасць да расійскай, украінскай і беларускай націй аўтаматычна дае пераважнасць над

усімі, якія да гэтай трохбаковай групы не належаны. Гэта аўтар падсумаваў словамі: „З гэтага відаць, дзе быў зарыты сабака“. У артыкуле М. Капчука палякі без суда замардавалі 45 беларускіх грамадзян (у тым 2 жыдоў). Ну, трэба да гэтага дадаць і пахаваных без надмагільнага каменя фурманоў. Поўныя лічбы напэўна ніколі не пабачаць людскія вачі. Але пішуць вынада, што беларусы нават не падумалі помесціць радавым палякам, бо вынікала гэта „са здравага разуму і высокіх маральных якасцей праваслаўя“, для палякаў Капчук мае адваротную аізнку: „пачуццё талерантнасці, добразычлівасці ў адносінах да славянскіх народаў іншай веры, нацыянальнасці і культуры — палякам нехарактэрны, нягледзічы на іх паказную набожнасць“. Спрошчваючы, маем карцінку: з аднаго боку паляк забойца, а з другога беларус „чисты ангел во плоти“. І як жа давесці між імі да дружбы? Ці не лягчэйшая была б сітуацыя, каб сказаць: „абое рабое“ або „wart Pas ralaca, a pałac Pasca?“ А тут ані слоўкам аўтар не заінтуюцца, хаця б пра адну адзіную нацыянальную станоўчую рысу палякаў! (рг)

Нука

<http://www.anekdotov.net/>

Пераклад

Папрасіць „*перакласы*” кніжку з паліцы на стол можам любога чалавека, прытым з цалкавітай упэўненасцю, што кожны раз атрымае та-кі самы вынік *перакладу*, калі толькі чалавек захоча выкананець нашу просьбу. Папрасіць „*перакласы*” кніжку з нямецкай на беларускую” можам далёка на ўсіх, а прытым без найменшага спадзеву, што вынік дзеяньня атрымаецца адноўкавы ў кожнага *перакладчыка*. У гэтым сэнсе літара-

турны *пераклад* — непаўторны, як і сам арыгінал.

Няма рэцэпту, як зрабіць добры *пераклад*. Усе *перакладчыкі* шукаюць свайго ўласнага шляху паміж полносамі доўгага ланцужку дыхатамічных правілаў. Прыкладам: а) *пераклад* павінен перадаваць слова арыгіналу — *пераклад* павінен перадаваць ідэі арыгіналу; б) *пераклад* павінен адлюстроўваць стыль аўтара — *пераклад* павінен адлюстроўваць стыль *перакладчыка*; в) *пераклад* павінен чытацца як тэкст, сучасны эпосе аўтара — *пераклад* павінен чытацца як тэкст, сучасны эпосе *перакладчыка*; г) *перакладчык* можа дадаць нешта ад сябе — *пе-*

ракладчыку нельга такога рабіць. І так далей, і да таго падобнае.

Ясна тут адно: калі б у *перакладзе* ішлосся пра змену словаў аднае мовы на слова іншае, ён наўрад ці меў бы якую-небудзь цікавасць як для чытачоў, так і для саміх *перакладчыкаў*. *Перакладаецца* заўсёды нешта значна больше за слова, фразы й абзацы — *перакладаецца* съвет, закадаваны ў адной мове, на ягоны адпаведнік у іншай мове. Дзівлюмоўны слоўнік у гэтай працы — усяго адзін з дапаможнікаў, прытым, мабыць, на самы важны.

Гісторыя беларускага літаратурнага *перакладу* — гэта ўвадначас і гісторыя

мена, джэнтльмен — даму, што перад ім у цягніку. І па-а-а-а-е-ехалі!

Кінулі мы жрацтва, па дарозе аблізвячыся. Ухапіў маю я суседку за магутныя бакі — было за што трымаша, і памчаў свой вагончык. А Агата як ж мяне не ўшчыпне! — прымасцілася адразу ззаду за мною: пільнуе, значыць (дастаў я потым ад яе па мухаедах)! А ці мяне цікавіць тое, што за яе ўчапіўся? Ну, той дзядзька аж з Аўгустова, што ў яго тамака ёсьць, кажуць, невялікі гатэль! Кажуць „гатэль”, а, пэўна, нейкая прыватная кватэра, дзе летам прымае пару турыстаў! Вялікі табе аўгустоўскі панок! А, можа, да яго гэта ездзіла два гады таму Агата, быццам бы на адпачынак?! Размаўлялі як старыя знаёмы! Ой, не будзе гэтага! Мне галава ледзь не адкруцілася. Ага, дзядзька за Агаціну пышную аранжавую сукенку (што яе купіў трэ гады таму!) тримаеца, як за выратавальную шлюпку...

Тут я не сцярпей. Разарваў адмысловы цягнік, пусцішы маю папярэдніцу, як бы там яе называць, ухапіў маю Агату за рукаво.

— Пайшлі дадому! Цягнік можам і ў хаце ўдвяг змайстраваць. А есці таксама ёсьць што!

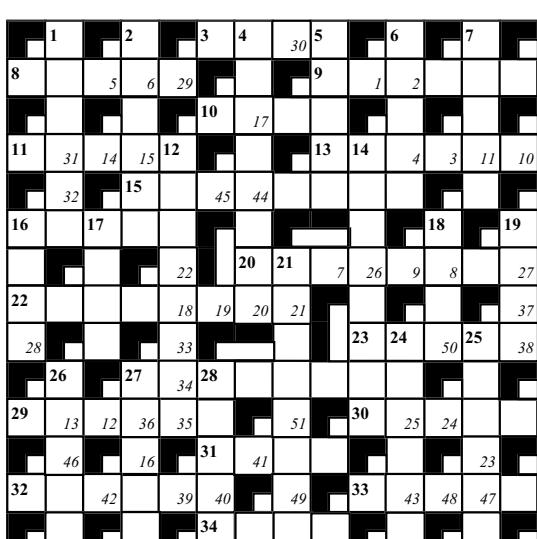
І мы пайшлі. Сабою цешыща. Мець свой карнавал.

Вандал АРЛЯНСКІ

інтэлектуальнага змагання за захаванье свайго беларускага съвету ў сусьвеце нацыянальных культур. Гэта перш-наперш змаганне за тое, каб ня зжэр беларускага съвету съвет расейскі. Каб ня зынікла назусім беларуская ўражлівасць да сусьвету, якая знаходзіцца сваё выяўленне ў самабытным беларускім слове. Каб беларусам ня трэ было шукаць адпаведнага беларускага слова праз расейска-беларускі (ці, можа, польска-беларускі альбо ангельска-беларускі) слоўнік.

Ян Максімюк
(паводле часопіса «ARCHE», № 7/2000)

„Даўціпы” Андрэя Гаўрылюка

Вертыкальна: 1. аўстраліскі папугай, 2. грубіянін, 4. бязмэтнае хаджэнне, 5. памідор, 6. горнае ўзышиша з плоскай вяршыні, 7. коўш з ручкай для зачэрпвання вадкасцей, 12. соленая або вэнджа-ная рыба, 14. водны шлях для бяс-печнага плавання суднаў, 16. прозвішча аўтара „Чумы”, 17. харвацкі горад на поўдні Істрыі, 18. брат Аскольда, 19. рогі лася, 21. гару-чае злучненне вадароду з вугляродам, 24. калючес дрэва з пахучы-мі кветкамі, 25. метэаралагічныя тэрэтарыяльныя ўмовы, 26. пустынны шкваральны вецер, 27. ім-лівая кругавая плынь ветру, 28. чалавек з высокім ілбом.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літа-ры з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю правільнія рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 50 нумара

Гарызантальна: аймара, дынама, касьба, нага, трус, латыфундия, спад, Далі, краска, Каткоў, падзор.

Вертыкальна: айчына, рака, дыба, Манаус, Сыенфуэгас, Галаад, трыва, спеўка, лінкор, кроў, капа.

Рашэнне: Дзеўка маткай красна.

Кніжныя ўзнагароды высылаем

Вользе Дземяновіч з Варшавы і **Мікалаю Сазановічу** з Навін-Вялікіх.

Жонка мужу:

— За дзвярыма стаіць нейкі мужчына, які гаворыць, што ты яму вінаваты гроши...

— А як выглядае?

— Так, што лепш яму аддай!

* * *

Янка цырульніку:

— Пакуль пачнече мяне стрыгчы, ведайце, што люблю гэта снежнае надвор’е, што за акном, не цікаўлюся спортам і вынікамі футбольных матчаў, не цікавяць мяне прэсавыя скандалы і не хачу слухаць пра палітыку. А цяпер пачынайце.

— Выдатна! Толькі будзьце добрыя зауважыць, што я зрабіў бы гэта намнога хутчэй, калі б вы менш гаварылі.

* * *

Цырульнік, гэта выдатны расказчык, які пры нагодзе яшчэ стрыжэ і брые.

* * *

Цырульнік да жанчыны з тлустымі валасамі:

— Рабіць прычоску ці памяняць алей?

* * *

— Чаму мяне нарачоная заўсёды закрывае вочы, калі яе цалую?

— Паглядзі ў люстэрка, тады даведаешся.

* * *

Яна:

— Ці кахаеш мяне?

Ён:

— Кахаю.

— А памёр бы для мяне?

— Не; мяне любоў — несмяротная.

* * *

Ён да яе:

— Пазваню табе, калі дасі мне свой адрас.

— Ёсьць у тэлефоннай кніжцы.

— А як называешся?

— Прозвішча таксама там ёсьць.

* * *

Ён:

— Калі гляну ў твае вочы, магу ў іх вычытаць ўсё, што пра мяне думаеш.

— Бедненькі! Гэта табе мусіць быць вельмі прыкра...

* * *

Яна:

— Ці маеш ахвоту на шпацыр?

— Вядома! З радасцю...

— У такім выпадку не спыняю цябе.

* * *

— Пасля пяцідзесяці гадоў валасы мужчыны пачынаюць расці з сярэдзіны. Калі сустрэнуть шэрыя клеткі — сівеюць. Калі нічога не сустрэнуть — выпадаюць.

* * *

— Калі мужчына лысы спераду, з’яўляецца ён мысліцелем. Калі ззаду — добрым каханкам. Калі спераду і ззаду — думае, што з’яўляецца добрым каханкам.

* * *

Гутараць два сябры:

— Мая жонка вельмі мудрая; у яе розуму на дваіх!

— Значыць — гэта адпаведная табе жанчына.